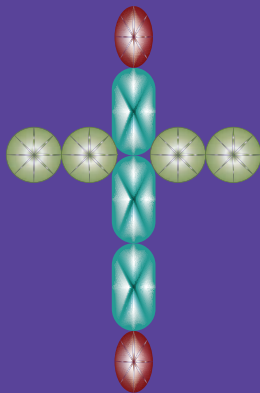

DIAMANTSMYKKET

Å vokse inn i Herrens bønn

Kjell Arne Morland

Å vokse i kristen tro

Den kristne tro er fullverdig som barnetro!

Det sentrale innholdet i kristendommen er så enkelt at man kan forstå det og leve trygt i det allerede når man er et barn. Lenge før man blir konfirmant, kan man lære utenat både Herrens bønn, Trosbekjennelsen og Budene, og man kan forstå hva tekstene betyr. Man kan bli vant til liturgien i en gudstjeneste slik at man kan være med på det som skjer. Troslivet er fullverdig allerede fra barnsben av. Jeg vet ikke av andre religioner som setter barnetroen så høyt!

Den kristne tro er samtidig noe man kan vokse mer og mer inn i gjennom hele livet!

Paulus skrev en gang noe som lett kan misforstås: "Da jeg var barn, talte jeg som et barn, tenkte jeg som et barn, forsto jeg som et barn. Men da jeg ble voksen, la jeg av det barnslige." (1 Kor 13,11). Dette betyr ikke at den voksne troen er mer fullverdig enn barnetroen her i livet. Sammenhengen viser at Paulus mener at vi ikke blir kristent voksne før i Guds rike etter døden. Det er først da vi skal legge fra oss det barnslige. Men inntil så lenge kan vi leve

"Å VOKSE"-SERIEN BESTÅR AV 6 SMÅ HEFTER

-GLOBEN: Å vokse inn i trosbekjennelsen

-DIAMANTSMYKKET: Å VOKSE INN I HERRENS BØNN

-KOMPASSET: Å vokse inn i budene

-TREKLANGER: Å vokse inn i gudstjenesten

-LØNNETREET: Å vokse inn i Bibelen gjennom kirkeåret

-FEM FLOMLYS: Å vokse inn i kirkens liv og oppdrag

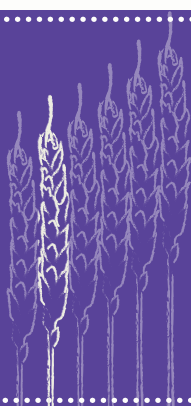
i barnetroen. Likevel modner livet oss på en måte som gjør at vi stadig ser nye dybder i den. Vi kan vokse mer og mer inn i hva den betyr for oss. Voksenlivets erfaringer kaster ofte nytt lys over troens betydning.

Kristen vekst skjer ofte i dybden

Selv om tekstene i Herrens bønn, Trosbekjennelsen og Budene og i store deler av Liturgien alltid vil være de samme, kan vi øves opp til stadig å sette dem inn i nye sammenhenger! Tilsvarende er det med de hellige handlingene Dåp og Nattverd. Det er det

samme som skjer hver gang. Men betydningen kan sees på fra nye vinkler som kan fordype troen.

Jeg vil i seks små hefter forsøke å åpne opp for noen av de livsrommene som gamle og kjente tekster inviterer oss inn i. Hvert hefte vil ha en egen pedagogisk hovedinnfallsvinkel. Dermed ønsker jeg å gi et bidrag til at vi voksne kan vokse mer inn i barnetroens dybder. Utfordringen er ikke å lære stadig nye ting, men å se nye dybder i det som vi kan fra før.

**Skrevet av Kjell Arne Morland
Design av Ragnhild Morland**

© 2014

HEFTE 2:

DIAMANTSMYKKET

Å vokse inn i Herrens bønn

Innhold

A INNLEDNING

s. 6

Diamantene
Shema^C og jødisk fromhet
Attenbønnen i jødisk fromhet
Herrens bønn hos Lukas: Tillit
Herrens bønn hos Matteus: Lydighet
Utenatlæring og forståelse
Flertydig stråleglans

B LYSSKINN FRA ENKELTSTEINENE

s. 17

Tiltalen
Første bønn: Helligelsen
Andre bønn: Rikets komme
Tredje bønn: Guds vilje
Fjerde bønn: Daglig brød
Femte bønn: Tilgivelse
Sjette bønn: Fristelsene
Sjuende bønn: Frelse fra det onde
Lovprisningen

C LYSSKINN FRA HELHETEN

s. 48

Innledning

Nøden

Håpet

Forsmakene

Jesuslivet

Skriftespeilet

Kirkelivet

D LYSSKINN FRA KORSELENE

s. 67

Det begynner med gudsfrykt

Ytre og indre behov

Ytre og indre frelse

Det skal slutte med seier

TILLEGG

s. 77

Tips til videre lesning

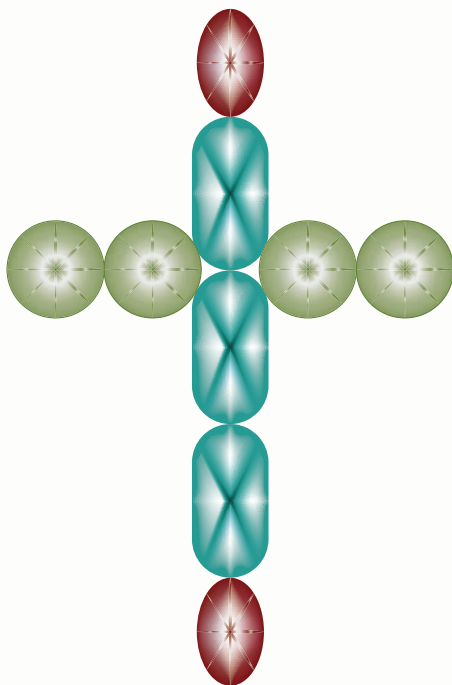
A: Innledning

Diamantene

Det er mange som liker å pynte seg med et halssmykke om morgenen for å bære det på seg hele dagen, slik at lysstrålene kan funkler i det. Kanskje har smykket form av et kors? Kanskje er det av ekte gull? Kanskje er det laget slik at solstrålene treffer en liten diamant?

I dette heftet skal vi tenke oss at vi hver morgen henger et himmelsk diamantsmykke om halsen, mens vi beundrer det i speilet. Smykket har ni små diamanter. Tre av dem lyser i himmelblått, fire av dem lyser i dypgrønt, mens den øverste og nederste lyser i mørkerødt. Dette smykket er Herrens bønn, som har en liten innledende tiltale, sju korte bønner og en liten avsluttende lovprisning. De fleste gangene ber vi bønnen fort og mekanisk,

og det er som om vi henger smykket på oss i all hast. Nå inviteres vi til å bli stående foran speilet med smykket i handa før vi henger det om halsen, ta oss god tid til å vende på det i stille ettertanke, slik at vi blir betatt av hvordan det skinner i stadig nye nyanser.

Vi kan begynne med å tenke over tallsymbolikken i smykket:

- Den øverste diamanten er en tillitsfull tiltale, og den minner oss om at vi ber til *én Gud*, som er vår gode far.

- Samtidig representerer Gud det *uendelige* som det ikke går an å tallfeste, skinner det fra den nederste diamanten, der vi lovpriser ham for å ha makten i all evighet.

- *Tretallet* er Guds tall, fordi vi tror på den tre-ene Gud. Derfor passer det så godt at Herrens bønn har tre bønner om Guds navn, rike og vilje. Disse diamantene lyser mot oss i himmelblått.

- *Firetallet* er jordens tall, fordi vi har fire himmelretninger: Nord, øst, sør og vest. Derfor passer det så godt at Herrens bønn har fire bønner for de viktigste behovene vi har som mennesker: Daglig brød, tilgivelse, hjelp mot fristelser og frelse fra det onde. Disse diamantene lyser mot oss i dypgrønt.

- Vi ber altså *sju bønner* i Herrens bønn. Det er uttrykk for at Guds tretall favner jordens firetall slik at vi kan være trygge hos en god Far i himmelen.

- Sammen med tiltalen og lovprisningen, blir det altså *ni diamanter*, noe som er Guds tall i andre potens. Ved festlige anledninger hender det at vi sammen roper *tre ganger tre hurra* som et uttrykk for felles glede. Når vi ber til Gud kan vi gjøre det med *tre ganger tre setninger* som uttrykker tillit til ham.

- Hva så med *to-tallet*? Vi vet at mange kristne har som vane å be denne bønnen to ganger daglig, om morgenen og om kvelden. I dag er vi over to milliarder mennesker som er døpte kristne. Dersom vi alle gjør det samme hver dag, stiger Herrens bønn daglig opp mot Gud fra et verdensvidt kor av stemmer og tanker!

Shema^c og jødisk fromhet

Jesus og disiplene hans var fromme jøder. I år etter år hadde de nok praktisert den skikken at de framsa høyt 20 bibelvers med over 340 ord, noe som tok omtrent tre minutter morgen og kveld. De tre tekstene finner vi i 5 Mos 6,4-9; 11,13-21 og 4 Mos 15,37-41. De var verken en bønn eller en bekjennelse, men en slags påminnelse om hva det innebar å leve som en from jøde. Denne resitasjonen ble kalt *Shema^c*, fordi det var med denne hebraiske oppfordringen lesningen begynte: "Hør". Når fromme jøder framsa dette, gjorde de seg selv og andre bevisst på hva det innebar å stille livet til rådighet for Gud.

Shema^c åpner med å minne jødene på at de er forpliktet til å tro på én Gud: "Hør, Israel! Herren er vår Gud, Herren er én. Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av

hele din sjel og av all din makt" (5 Mos 6,4-5). Det slutter med å minne om at de tror på en Gud som har berget dem av nød: "Jeg er Herren deres Gud, som førte dere ut av Egypt for å være deres Gud. Jeg er Herren deres Gud" (4 Mos 15,41). Versene i mellom fokuserer på at det er gudsfolkets plikt å høre, lære, undervise barn og andre, tenke på, tale om og leve etter Guds ord. De påbyr at man lager konkrete symboler som kappedusker og kapsler på arm, panne og dørstolper, som en hjelp til å være seg dette bevisst hele tiden.

Grunntonen i *Shema^c* er underkastelse og lydighet. Det kommer likevel fram at Gud er en god Gud som ikke bare har frelst dem fra Egypt, men som også vil velsigne grøde og buskap til hver den som tjener ham av hele sitt hjerte (5 Mos 11,13-15).

Det kan godt hende at disiplene fortsatte med å framsi *Shema^c*

morgen og kveld også etter årene sammen med Jesus, for det var blitt en meningsfull vane for dem. Men fra Jesus lærte de en helt ny tekst til felles framføring. I skriftet *Didaché*, som vi antar er skrevet i et jødekristent miljø bare 60 år etter at Jesus levde på jorden, foreskrives det at kristne har den vanen at de framsier *Herrens bønn* tre ganger daglig (*Didachè* 8,3). Det er en bønn som er mindre enn femteparten så lang, med bare ni korte setninger med 71 ord på gresk. Det er en bønn som først og fremst fokuserer på Guds hjelp og omsorg, slik at pliktene trer mer i bakgrunnen.

Attenbønnen i jødisk fromhet

Sannsynligvis ba fromme jøder også bestemte bønnersammen med *Shema*^c. Det gjorde de i alle fall etter år 90 e.Kr., da jødene meislet ut ny regler for tilbedelse etter tempelets fall. Da ble det bestemt at alle skulle be *Attenbønnen* tre ganger om

dagen. Den bestod av atten ledd og var omtrent like lang som teksten i *Shema*^c. Den var sikkert i bruk også på Jesu tid, selv om det ikke er sikkert at den ble brukt så jevnlig privat. Men det interessante er at når jødene begynte å bruke den fast, så oppstod snart et behov for å forkorte den, og utpå 100-tallet formulerte man en forkortelse på 13 bønner, *Habinenu*. Den er bare på drøyt 80 ord, og der likner fire bønner i midten svært sterkt om Herrens bønn: "3. Tilgi våre synder, 4. Frels oss, 5. Fri oss fra lidelse, 6. Mett oss med din jords grøde." Disse bønnene omrammes imidlertid av bønner om hjelp til å leve et godt liv: "1. Gi oss visdom, Herre vår Gud, til å kjenne dine veier, 2. Gjør våre hjerter hengivne til å frykte deg, 9. Straff de onde, 10. Lønn de rettferdige." Vi ser at også den forkortede versjonen vektlegger den samme lovfromheten som *Shema*^c.

Når den daglige resitasjonen av *Shema*^c, og kanskje også av *Attenbønnen*, blir erstattet av *Herrens bønn*, er det ikke noe mindre enn en religiøs revolusjon som finner sted. Vi har Herrens bønn i en kort versjon hos Lukas og i en lengre versjon hos Matteus. Det er svært interessant å merke seg hvilken innramming bønnen får på de to stedene.

Herrens bønn hos Lukas: Tillit

Når Herrens bønn presenteres i starten av Lukas 11, befinner vi oss midt i det vanlige livet. Vi får høre at Jesus har avsatt god tid til en bønnestund, og da han var ferdig, fikk han følgende oppfordring fra en av disiplene: "Herre, lær oss å be" (Luk 11,1). Da lærer Jesus dem Herrens bønn i en kort versjon med en enkel tiltale, en bønn mindre både når det gjelder gudslivet og jordelivet, og uten en avsluttende lovprisning (v2-4). Det som skjer før og etter er med på å understreke at denne bønnen kan bes med stor tillit.

I teksten *foran* får vi høre at Jesus har vært på besøk hos Marta og Maria (10,38-42). Da var det slik at Marta gikk inn i den vanlige rollen som en god vertinne som gjorde sine plikter. Maria, derimot, slapp det hun hadde i hendene og satte seg ned foran Jesus for å lytte til det han hadde å si. Hun får ros for at hun dermed valgte "den gode del, og den skal ikke tas fra henne" (v42). Her er det altså ikke den pliktoppfyllende kvinnen som får ros, men den kvinnen som tok tid til å åpne seg for det Jesus hadde å si.

I tekstavsnittet som følger *etter*, får vi høre hvordan Jesus forteller to lignelser og kommer med tre doble løfteord mellom dem. Alt dette understreker at vi kan be til Gud i stor tillit til at han vil høre oss og ha omsorg for oss. Når selv en mann som vekkes midt på natten vil prøve å hjelpe sin venn i nød, kan vi stole på at Gud vil hjelpe oss når vi ber (11,5-8). Når selv onde fedre vil gi barna sine

gode gaver, kan vi stole på at Gud vil gi det til oss når vi ber (11,11-13). Derfor gir Jesus følgende løfter: "Be, så skal dere få. Let, så skal dere finne. Bank på, så skal det lukkes opp for dere. For den som ber, han får. Den som leter, han finner. Og den som banker på, skal det lukkes opp for" (11,9-10).

Det er ikke noe i disse tekstene som framhever at vi plikter å leve et godt liv for å bli bønnhørt. Det er åpenhet og tillit som framheves. Lydighet er ikke noe krav for at vi kan be med stor forventning.

Før *Luther* utlegger Herrens bønn i sin *Store katekisme*, legger han vekt på at dette er en bønn som springer fram fra den nøden vi mennesker opplever. Det er likesom nøden tvinger oss til å bønnfalle Gud om hjelp, for vi klarer ikke hamle opp med den selv. Gud ønsker at vi skal klage vår nød for ham, og framfor alt be om hjelp til å stå i mot djevelen

og hans makt. I denne bønnen "kommer Gud oss i forkjøpet og legger i vår munn nettopp de ordene som vi skal bruke, og viser oss hvordan vi skal be og hva vi skal be om. Der kan vi se hvor hjertelig han tar seg av vår nød. Vi må ikke tvile på at en slik bønn er ham til behag og at han sikkert vil høre den. Dette er et fortrinn denne bønnen har framfor alle bønner som vi kunne tenke ut... så finnes det ikke noen edlere bønn på jorden enn det daglige Fadervår" (22-23).

Herrens bønn hos Matteus: Lydighet

Matteus er kjent for at han samler sammen Jesusord fra mange sammenhenger og setter dem sammen til pedagogisk vel gjennomtenkte taler. Den mest kjente av disse talene er Bergprekenen, og selve hjerteslaget i Bergprekenen er Herrens bønn. Det er nemlig slik at Bergprekenen har 111 vers. Det betyr at vi er kommet halvveis i talen når det 56.

verset kommer, og der finner vi innledningen til Herrens bønn.

Bønnen er plassert midt i et avsnitt der Jesus framhever at kristne skal gi gaver til fattige, be og faste på en annen måte enn mange jøder gjorde det (Matt 6,1-6.16-18). Nå er det som om Jesus bryter av og framhever bønnen fra en annerledes synsvinkel.

I versene *foran* Herrens bønn lar han hedningene bli en

kontrast til kristne (v7). Det er svært utbredt i deres fromhet at de plikter å være svært nøye med å framsi bønnene med helt korrekte ord og besvergelses for at ikke gudene skal bli fornærmet. De tror de må rette seg etter et helt bestemt regelverk når de ber. Kristne kan derimot be med en helt annen tillit, for Jesus sier: "Vær ikke lik dem! For dere har en Far som vet hva dere trenger, før dere ber ham om det" (v8).

I versene etter Herrens bønn, framhever Jesus lydigheten hos kristne, for den femte bønnen har en betingelse knyttet til seg. Den er så viktig at Jesus understreker den i to ekstra vers: Vi må tilgi hverandre dersom vi ønsker at Gud skal tilgi oss (v14-15). Kristne skal altså leve ut Guds vilje i verden, men Jesu bud har et helt annet tyngdepunkt enn det som jødene hadde. Det mest sentrale i kristendommen er frigjøring fra synd og skyld. Derfor forventer Gud at den som blir frigjort av ham, også gjør sitt til å sette andre mennesker fri. Her er det ikke snakk om en fromhet der det gjelder å tekkes Gud i alle slags detaljer, men en fromhet der det gjelder å dele med hverandre den kjærligheten vi får fra Gud.

Lydigheten er altså mer framme hos Matteus, for påbudet er mye klarere hos ham: Slik skal dere be! For *Luther* blir dette et hovedpoeng i hans *Store*

katekisme, for egentlig dreier det som om å holde det andre budet: Du skal ikke misbruke Guds navn. Dette budet oppfylles ikke bare ved å unngå noe, men også ved å gjøre det som er rett: "Å be slik som det annet bud krever, det er å kalle på Gud i all vår nød. Det vil Gud at vi skal gjøre – dette har han ikke overgitt oss til fritt valg. Nei, vi skal og må be, om vi vil være kristne... For Guds navn blir æret og brukt på en god måte når vi kaller på ham og ber til ham. Dette skal du merke deg framfor alle ting" (8).

Utenatlæring og forståelse

Når *Luther* skriver sin *Lille katekisme*, anbefaler han at man går fram i tre trinn i opplæringen: Utenatlæring, enkel forklaring og dypere innsikt.

Utenatlæring

Det gjelder å begynne opplæringen mens man er barn. Det viktigste er at man lærer bønnen utenat slik at man

kan be den overalt, også høyt sammen med andre. Vi må ikke la oss forvirre av at bønnen finnes i to ulike versjoner i Det nye testamente. Det var nemlig vanlig i jødisk bønneliv å kunne formulere seg fritt i forhold til de tekstene som stod i ei bønnbok. Den avsluttende lovprisningen trengte ikke stå i boka, for den kom naturlig med av seg selv. Vi kan altså godt tenke oss at Jesus og disiplene ba bønnen på noe ulikt vis fra gang til gang.

Man begynte tidlig å be bønnen høyt i kor i gudstjenestelivet, og da måtte man ha en felles versjon. Allerede 60 år etter Jesu liv ser vi at det blir påbudt å be den slik den nå står hos Matteus (se *Didakje* 8,2). Fra 400-talet begynner noen av de som kopierte håndskrifter til Bibelen å føye inn nye tillegg i tekstene, slik at vi får den fulle versjonen inn både hos Lukas og Matteus. Det er tydelig at ordlyden var i så vanlig bruk at de som laget avskrifter

etter hvert ikke kunne tenke seg å gjengi bønnen på en annen måte enn de var vant til. Dermed har vi fått en fast tekstform som alle kan lære utenat.

Enkel forståelse

Når man kan Herrens bønn utenat, er tiden i følge Luther inne til å ta et skritt videre. Da kan man ta fram det han skriver i sin Lille katekisme for seg i tur og orden. Når man har forstått den første bønnen riktig, kan man ta for seg den andre, og så videre (se forordet 14-16). På dette punktet har vi fått en god hjelp i den nye salmeboka:

- Her finner vi *Luthers Lille katekisme* både på bokmål (s1265-1276) og på nynorsk (s1277-1288).
- Luthers forklaringer til enkeltbønnene er også blitt omarbeidet til små bønner, en for hver dag i uken, en for hver av de syv bønnene (s1240-1242).

Dypere forståelse

Luther fortsetter så i innledningen til den Lille katekismen: "For det tredje: Når du har lært dem denne lille katekisme, ta så for deg den store katekismen og gi dem en rikere og videre innsikt. Her må du framheve hvert enkelt bud, hver enkelt bønn, hvert enkelt stykke med dets mange forskjellige gjerninger, dets nytte, gagn, fare og skade, slik som du finner det i rikt mål i de mange bøker som er skrevet om dette " (17).

Luthers Store katekisme er svært preget av det som var aktuelle utfordringer på hans tid, og dermed har mange funnet det nødvendig å erstatte den med utdypende forklaringer som passer bedre inn i den tiden de selv levde. I 1698 fullførte *Petter Dass* ei bok med katekismesanger på rim, og den var svært populær på hele 1700-tallet. I 1737 skrev biskop *Erik Pontoppidan* den berømte forklaringen

"Sannhet til gudfryktighet" med hele 759 spørsmål og svar, og den ble brukt i hele Danmark og Norge i mer enn 150 år etterpå.

I dag har de fleste bøker om tro og etikk en mer tematisk inndeling, slik at katekismens tekster ikke blir så framtreddende. Dermed ser jeg et behov for noen små hefter som hver for seg løfter fram Trosbekjennelsen, Herrens bønn og Budene, og setter lys på hvilke rikdommer disse tekstene kan åpne for. Slik kan vi i dag får hjelp til det tredje nivået i forståelse, som Luther var opptatt av at voksne kristne måtte prioritere.

Flertydig stråleglans

Siden Herrens bønn, selv i sin fulle versjon, er en svært kort bønn, gir den oss en utfordring. Det er vanskelig å si sikkert hva Jesus har ment med hver enkelt setning. Den som vil ha fram et entydig og klart budskap, må bruke mange

ord for å sikre seg at man blir forstått rett. Den som derimot uttrykker seg i korte setninger og uttrykk, åpner for at det han sier kan forstås på mange ulike måter; alt etter hva man legger vekt på og hvilke rammer man setter det inn i. Jeg vil derfor ikke se det som min utfordring å finne ut om Jesus har hatt en helt bestemt tolkning i tankene da han lærte fra seg bønnen. Nå har bønnen levd i kirken i snart 2000 år, og da er det vel så interessant å få øynene opp for de ulike tolkningsmulighetene som kan gi dyp mening. Jesus har nok også vært seg bevisst mange av disse mulighetene, for han bruker ord som kan

ha både dobbel og tredobbel betydning.

Nå skal vi tenke oss at vi står foran speilet der vi vender på diamantsmykket med god tid til å la de ulike fargestrålene påvirke oss. Vi skal først studere de ni diamantene hver for seg. Etterpå skal vi se på hvordan hele smykket kan belyses på seks ulike måter. Til sist skal vi se for oss at noen diamanter hører sammen fordi de belyser hverandre på en fin måte. Det blir 19 avsnitt til sammen, og de kan godt fordeles på 19 dager slik at man har god tid til å la innholdet synke inn i seg.

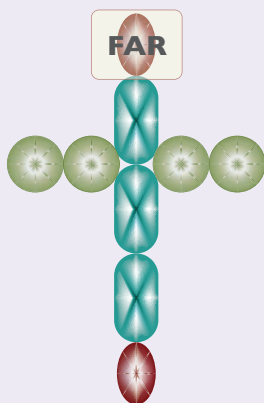
B: Lysskinn fra enkeltsteinene

TILTALEN

Vi starter Herrens bønn med fire enkle ord:

Vår Far i himmelen

Selv om det bare er fire ord, åpner de for en uendelig stor skatt.

Når jeg ser for meg innholdet i disse ordene, ser jeg for meg en konge som sitter på en mektig tronstol med kongekrone og septer på et forgylt bord ved siden. Rundt ham står en liten barneflokk, og to av dem sitter på fanget hans, med armene hans rundt seg. Barna ser forventningsfullt opp mot kongens ansikt, og han smiler bredt tilbake mot dem. Han som sitter på tronen er altså både en mektig konge og en kjærlig far.

Dersom Gud finnes, er det lett å forstå at han må være en *mektig konge*. Når vi sier at han er "i himmelen", er ikke det for å henvise til det stedet han er, men til den makten han har. Jeg ser ikke for meg en jovial folkekonge slik som vi er vant med i Norge. Jeg ser for meg en opphøyd og majestetisk konge. Dersom han har skapt hele universet, er det helt naturlig å se ham for seg som den største herskeren som tenkes kan.

Det naturlige motstykket ville da være å se for seg oss mennesker som underdanige tjenere, som skjelvende bøyer hodet i ærefrykt for ham, helst på respektfull avstand.

Jesus, derimot, inviterer oss til å be til Gud som til en *god far*. Luther sier i sin Lille katekisme: "Gud innbyr oss her til å tro at han er vår rette far og vi hans rette barn, så vi trygt og med full tillit kan be til ham, slik som gode barn ber sine kjære foreldre om noe."

Det er dessverre altfor mange som har fått farsbildet sitt ødelagt fordi de hadde en far som ikke var glad i dem. Men også disse har en forestilling om hvordan en idealfar burde være, og det er slik vi skal se for oss Gud: Han er den beste far vi kan tenke oss å ha! Derfor åpner de første fire ordene i Herrens bønn for et utrolig privilegium for kristne. Vi kan få be om det vi trenger til en Gud som både har den makten som

skal til for å hjelpe oss, og også den omsorgen som skal til for å ville høre på oss og ta oss på alvor. Kan vi ønske oss noe mer? Herrens bønn åpner altså med å sette ord på et ufattelig privilegium som vi kristne har fått.

Dette er grunnen til at jeg har funnet det meningsfullt å gi diamantsmykket en *korsform*. Det var på korset at Guds sønn viste oss den største kjærligheten som noen kan vise andre, for han var villig til å ofre livet sitt for å frelse oss. Samtidig er korset tomt, for han er stått opp fra de døde. Han sitter nå ved Guds høyre side og har del i den samme allmakten som Gud Fader har. Han som viste for all verden hvor stor kjærlighet Gud har til oss mennesker, han har nå fått del i Guds allmakt. Dermed minner diamantkorset oss både om Guds kjærlighet og Guds makt, det som de fire ordene i tiltalen inviterer oss til å sette vår lit til.

Varierte tiltaler

Herrens bønn åpner med to ulike tiltaler av Gud. I våre bønner har vi full anledning til å erstatte dem med andre tiltaler som utfyller dem på ulikt vis:

Til hver eneste søndag er det formulert en *Dagens bønn* i gudstjenesteordningen, som åpner med en tiltale til Gud. I halvparten av bønnene tiltales Gud som den *majestetiske* på ulikt vis: Evige Gud (14x), hellige Gud (10x), allmektige Gud (4x), vår Skaper (4x), underfulle Gud (3x), uransakelige Gud (1x). I den andre halvparten av bønnene tiltales han som den *omsorgsfulle* på ulikt vis: Nådige Gud (9x), trofaste Gud (4x), livets Gud (6x), kjærlighetens Gud (2x), barmhjertige Gud (2x), all godhets Gud, vårt håp, vår frigjører (2x), vår trøster, vår tilflukt. Hver av tiltalene er verd en egen meditasjon som kan gi oss takknemlighet for at vi kan få be med tillit til en Gud som er slik!

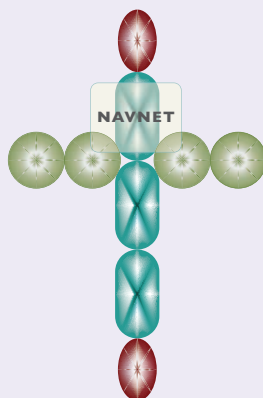
Kristne bønner trenger ikke bare åpne med en tiltale til Gud Fader. I fjorten av Dagens bønner tiltales Jesus Kristus, og i to pinsebønner tiltales Den hellige Ånd direkte. Det normale er at vi ber til Gud, vår Far, i Jesu navn ved Den Hellige Ånd. Men siden alle tre personene i guddommen er personer, kan vi med god rett tiltale dem hver for seg når det passer.

Hva med å kalle Gud for *Mor*? Det finnes fine bibeltekster om Gud i morsroller (jfr. Jes 49,14-15; 66,13 og Salme 131). Gud er selvsagt hevet over kjønnsforskjeller, så i prinsippet kan vi vel tiltale Ham som Mor? Vi kan i alle fall anse ham som en idealforelder som har i seg det beste av både mannlige og kvinnelige egenskaper.

FØRSTE BØNN: HELLIGELSEN

Det første bønneropet i
Herrens bønn lyder nå slik:

**La navnet ditt helliges
Lat namnet ditt helgast.**

Den nynorske teksten har vært forholdsvis stabil opp gjennom årene, mens vi på bokmål har hatt en periode med en mye enklere formulering: *La ditt navn holdes hellig*. Hvorfor har vi ikke fortsatt med å be slik, det er jo så mye enklere å forstå? Grunnen er at denne formuleringen bare setter ord på den ene betydningen av en bønn som kan ha dobbel betydning. Det er nemlig helt åpent hvem som skal være subjekt i denne bønnen: Er det vi som skal hellige Guds navn eller ber vi om at Han skal gjøre det selv?

Guds navn står for Gud selv, slik han åpenbarer seg for oss mennesker. Han åpenbarte navnet sitt for Moses i en brennende tornebusk (2 Mos 3,13-15). Tempelet i Jerusalem ble innviet til å være det stedet der Guds navn skulle bo, slik at man kunne bære fram bønner til ham der (1 Kong 8,27-30). I Moseloven får folket dette påbudet: "Deremåikkevanhellige mitt hellige navn, for jeg skal holdes hellig blant isrealittene " (3 Mos 22,32). Det kommer som et refreng gang etter gang: "Dere skal være hellige, for jeg er hellig" (3 Mos 19,2; 20,26). De er hellige når de holder budene og

lever etter dem (3 Mos 20,7-8). Luther er i sin *Store katekisme* opptatt av at vi kan hellige Guds navn på to måter, ved ord og ved handlinger. Vi vanhelliger Guds navn med *ord* både når vi forkynner falskt om Gud og når vi misbruker navnet hans i løgnaktige eder og forbannelser og når vi taler blasfemisk eller respektløst om ham. Vi helliger navnet når vi forkynner rett og godt om hvem han er, og når vi lovpriser, opphøyer og ærer ham. Vi vanhelliger Guds navn med *handling* når vi lever et åpenbart dårlig liv som det blir folkesnakk av. Vi helliger navnet når vi lever rett og godt slik at det blir til ære for den Gud vi tror på.

Dermed blir denne bønnen et viktig bønnerop fra oss kristne: Vi vet at vi så altfor ofte ikke får til å leve slik at Guds navn blir helliget, og dermed trenger vi å be Gud om kraft til å lykkes bedre med det. Vi ber bønnen ut fra et ekte ønske om å leve opp til det som Jesus sier i Matt

5,16, at våre lys kan "skinne for menneskene, så de kan se de gode gjerninger dere gjør, og prise deres Far i himmelen".

Dette er en oppgave som vi mennesker aldri vil kunne lykkes skikkelig med, fordi vi så altfor ofte faller i synd. Slik var det med det gamle Israelsfolket også, og vi leser mange fortellinger om deres gjentatte frafall. Derfor sier profeten Esekiel at Gud lot dommen komme over dem fordi de stadig vanhelliget navnet hans (Esek 36,16-20). Men så snur profeten om og kommer med et frelsesbudskap: "Jeg griper ikke inn for deres skyld, Israels hus, men for mitt hellige navns skyld, det som dere har vanhelliget blant folkeslagene dere kom til. Jeg vil hellige mitt store navn, som er vanhelliget blant folkeslagene, det som dere vanhelliget blant dem. Folkeslagene skal kjenne at jeg er Herren, sier Herren Gud, når jeg gjennom dere viser meg hellig for øynene på dem." (v22-23).

I dette frelsesløftet er Gud subjekt. Det er bare han som kan skape et samfunn der hans navn blir helliget hele tiden. Det lover han å gjøre en dag i framtida.

Dermed er dette et rop ikke bare om at vi kristne må få kraft til å lykkes bedre med å leve et liv til Guds ære. Det er også et rop om at Guds rike må komme, om at Gud selv

må komme med sin evige frelse slik at navnet hans kan helliges hele tiden, fordi det er slutt på all ondskap, urenhet og lidelse i verden. Vi ber om at fullendelsen må komme, den som Esekiel beskriver slik: "Min bolig skal være hos dem. Jeg skal være deres Gud, og de skal være mitt folk. Folkeslagene skal kjenne at jeg er Herren som gjør Israel hellig, når min helligdom er hos dem for alltid" (37,27-28).

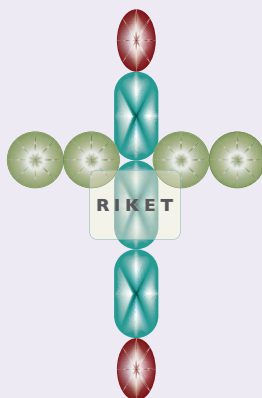
En uventet start

Når vi tenker etter, er det egentlig svært uventet at Jesus gir respekten for Guds navn den høyeste prioriteten. Det er så mye viktig vi kan be om, hvorfor skal vi da starte med å be om at Guds navn helliges? Kanskje finner vi et godt svar når vi ser rundt oss på det som er vanlig hos folk flest: Mange banner uten å tenke over hva de sier. Det blir mer og mer vanlig å komme med blasfemiske uttrykk i media, og harselere over hellige ting. Alt dette er uttrykk for at man har liten respekt for Gud, og dermed har man ingen motivasjon til å leve et kristent liv. Det kan ikke komme tilbedelse eller lydighet fra hjerter som ikke respekterer Guds navn. Her går det om en grunnleggende innstilling hos oss: Bare den som anser Gud som hellig, finner grunn til å bøye seg for ham i respekt, slik at man er villig til å leve etter hans vilje. Det er som de fire åpningsordene i bønnen understreker: Gud er både en god far og en opphøyd konge. Derfor hører det med at vi mennesker både har respekt for ham og tillit til ham. Det er verdt å be om at så mange som mulig av oss har det, også de som preger det offentlige liv gjennom media og kultur.

ANDRE BØNN: RIKETS KOMME

De tre første bønnene i Herrens bønn er egentlig ikke tre ulike bønnerop, men tre ulike variasjoner over samme grunntema. Det andre bønneropet lyder slik:

La riket ditt komme
Lat riket ditt koma.

Dette er en bønn som står i klar sammenheng med Jesu hovedbudskap. Da han stod fram som predikant etter dåpen, proklamerte han dette: "Tiden er inne. Guds rike er kommet nær. Vend om og tro på evangeliet!" (Mark 1,15). Når vi leser videre om Jesu liv, ser vi at det er en dobbelthet i dette budskapet. Jesus kan på den ene siden si at "Guds rike er midt iblant dere" (Luk 17,21), og at når han har makt til å drive ut onde ånder, "da har jo Guds rike nådd fram til dere" (Luk 11,20). På den

andre siden beskriver han Guds rike som et framtidig festmåltid ved tidenes ende: "Fra øst og vest og fra nord og sør skal mennesker komme og sitte til bords i Guds rike" (Luk 13,29). Guds rike har altså allerede kommet på en foreløpig måte, men ennå ikke i sin fullkommenhet.

Derfor har også dette bønneropet en dobbel bunn. Guds rike er allerede nå virksomt gjennom kirkens liv, og det ber vi om at må skje i enda større grad. Guds evige

rike venter vi fremdeles på, og det ber vi om at må komme snart, slik at verdens nød kan ta slutt. *Luther* sier det slik i sin *Store katekisme*: "Guds rike kommer til oss på to måter: Først kommer det her i tiden ved Ordet og troen, og for det andre kommer det evig ved Kristi gjenkomst. Nå ber vi da om to ting: At riket må komme til dem som ennå ikke er i det, og at det må komme ved daglig vekst her og deretter i det evige liv for oss som har fått del i det" (53).

Når vi ber om at Guds rike må komme her og nå, er det for det første en *misjonsbønn*. Vi ber om at Guds rike må bres ut over verden til stadig nye steder og folkegrupper. Det innebærer at vi ser oss som en del av bønnesvaret, for vi kan stille oss til disposisjon for at det kan skje både der vi bor og i alle land. Det Norske Misjonsselskap hadde i mange år som hovedmotto: Komme ditt rike. For det andre er det

også en *individuell bønn* om at jeg som ber må la Guds rikes krefter prege stadig mer av livet mitt. Slik sier *Luther* det i sin *Lille katekisme*: Guds rike kommer til oss "når den himmelske Far av sin nåde gir oss sin Hellige Ånd så vi tror hans ord og lever som kristne i tid og evighet."

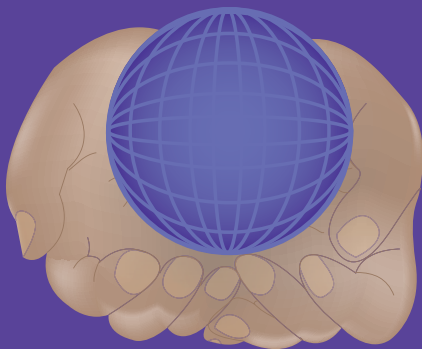
Det viktigste i bønnen er likevel at vi ber om at Gud så snart som mulig må fullføre sin frelsesplan slik at det evige Guds rike kan bli en virkelighet. Det er så mye nød i verden at vi lengter etter at den dagen skal komme. Da blir vi frigjort og får leve i evig kjærlighet. Det er fint med de forsmakene vi får oppleve her og nå, men de kan ikke måle seg mot det som skal skje i fullendelsen!

Luthers utvidede bønn

I sin Store katekisme oppsummerer Luther innholdet i dette bønneropet ved å formulere en lengre versjon: ”Kjære Far, vi ber deg, gi oss ditt Ord, så at evangeliet må bli forkynt med alvor over hele verden og at det må bli tatt imot i tro og virke og leve i oss. Vi ber at ditt rike må ha fremgang hos oss ved Ordet og Den Hellige Ånds kraft, og at djevelens rike må bli tilintetgjort så han ikke har noen makt over oss, inntil djevelens rike til sist blir ganske ødelagt og synd, død og helvete utslettet, så vi kan leve i fullkommen rettferdighet og salighet til evig tid” (54).

Bibelens siste bønn

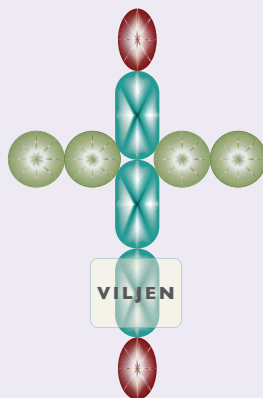
I Bibelens aller siste vers kommer den samme dobbeltheten fram. Der får vi først et løfte fra Jesus: ”Han som vitner om dette, sier: ”Ja, jeg kommer snart””. Deretter får vi Johannes sitt tilsvaer på det: ”Amen. Kom, Herre Jesus!” (Åp 22,20). Han lengter altså etter Jesu gjenkomst, men samtidig som han ber om at Jesus må komme snart, formidler han gudsrikekreftene til leserne her og nå gjennom følgende slutthilsen: ”Herren Jesu nåde være med dere alle!” (v21). Når vi ber den andre bønne i Herrens bønn, ber vi altså med den samme doble forventningen som hele Bibelens budskap munner ut i!

TREDJE BØNN: GUDS VILJE

Det tredje bønneropet i Herrens bønn utdyper de to første med flertydige formuleringer:

**La viljen din skje på jorden
slik som i himmelen
Lat viljen din råda på jorda
slik som i himmelen**

Bønnen forutsetter at Guds gode vilje skjer i himmelen, men i altfor liten grad blant oss som lever på jorden. Når vi så ber om at den må skje også hos oss, er det flertydig både hvem som er det logiske subjektet og hva Guds vilje er.

Når Jesus i evangeliene taler om Guds vilje, så dreier det seg som regel om *noe som mennesker skal gjøre*. Mot slutten av Bergprekenen formaner ekte disipler til "å gjøre min himmelske Fars vilje" (Matt 7,21). Jesus sier også at "den som gjør min himmelske

Fars vilje, er min bror og søster og mor" (Matt 12,50). Dette gjør det nærliggende å tolke bønnen etisk: Vi ber om at vi selv og andre ved Guds hjelp kan leve bedre etter Guds vilje.

Verden trenger virkelig at mange mennesker lever slik Gud vil. Det er altfor mange som lever på en egoistisk måte som ødelegger andres liv. Det skjer på nasjonalt nivå, for vi har altfor mange tyranner og hensynsløse herskere som bare er opptatt av det som tjener til å sikre egen makt og rikdom. Det skjer også på familienivå,

for det er altfor mange som ikke klarer å leve sammen på en måte som gir andre den tryggheten de trenger. Verden roper etter mennesker som ber denne bønnen og ser seg selv som en del av bønnesvaret.

Hver enkelt av oss trenger også å leve etter Guds vilje for å bevare troen. Vi utsettes for mange fristelser til å falle fra, både fristelser fra verdens rikdom og behag, og fristelser fra indre lyster som er opptatt av at vi selv skal ha det godt. Fra mange kanter påvirkes vi til å tenke at Guds vilje ikke vil gi oss det gode livet. Vi ber derfor om at vi må få kraft til å stå imot fristelsene, slik som vi også gjør det i det sjette bønneropet.

Guds vilje kan også betegne noe som Gud skal gjøre. I Getsemane ba Jesus: "Men la ikke min vilje skje, men din" (Luk 22,42). Da de kristne i Cæsarea gav opp å forhindre at Paulus dro til Jerusalem, sa de "La Herrens vilje skje!" (Apg

21,14). Tanken begge steder er at Gud må få gjøre det han vil, og at vi mennesker må gå inn i hans plan. Når vi tolker det på denne måten, betyr Guds vilje først og fremst hans frelsesvilje. Vi ber altså om at Han må sette sin frelsesplan igjennom på den måten han finner det best.

Denne tolkningen av bønnen har også to sider: Vi ber Gud om å sette sin frelsesplan igjennom *her og nå*, slik at så mange som mulig tar imot frelsesbudskapet. Vi ber også om at han samtidig må bryte alle onde planer og all ond vilje i verden. Men det er først *når Guds evige rike kommer* i sin fylde, at Guds vilje kan skje i samme grad på jorden som i himmelen. Det er først da Guds vilje ikke lenger skal møte noen motstand. Derfor er også dette en inderlig bønn om at Gud må opprette sitt evige rike på jorden, og at det må skje snart!

Hva er Guds vilje?

Siden Herrens bønn er midtpunktet i Jesu Bergpreken, trenger vi ikke være i tvil om hva som er tyngdepunktene i Guds vilje. Bergprekenen åpner med å tilsi det evige himmelrikets gleder til de som vil leve som kristne. De skal trøstes, arve jorden, mettes, få barmhjertighet, se Gud og kalles Guds barn (Matt 5,3-10). Denne delen av Guds vilje vil han selv sørge for å oppfylle når han kommer igjen.

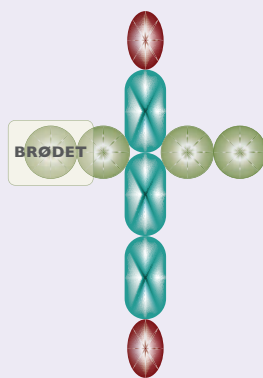
Den delen som vi utfordres til å medvirke til, er også svært viktig. Mens vi venter på oppfyllelsen, utfordres vi til å vise hverandre grenseløs kjærlighet (Matt 5,21-48) slik at vi gjør mot andre det vi vil at de skal gjøre mot oss (Matt 7,12). Gud utfordrer oss til å leve som et kjærlighetens fredsfolk i verden, for det trenger den. To andre høydepunkter kommer mot slutten av evangeliet: I det dobbelte kjærlighetsbudet utfordres vi til å elske både Gud og vår neste (Matt 22,37-39), og i misjonsbefalingen sier Jesus: "Gå derfor og gjør alle folkeslag til disipler" (28,19). Når vi medvirker til at dette skjer i våre omgivelser, blir verden et bedre sted å leve.

Denne bønnen kan få en særlig betydning når vi befinner oss i personlige valg- eller krisesituasjoner. Mange ganger står vi foran avgjørende livsvalg i familieliv eller yrkesliv: Hva skal vi bestemme oss for? Vi kan da be bønnen i tro på at Gud vil åpne og stenge dører, slik at vi kan velge klokt. Andre ganger rammes vi av motgang og lidelser. Kan det komme noe godt ut av det? Vi kan da be bønnen i tro på at Gud kan bruke det til å modne troen på en måte som vi trenger (se 1 Pet 1,6-7).

FJERDE BØNN: DAGLIG BRØD

Etter tre bønner i du-form, kommer fire bønner i vi-form som setter ord på de viktigste behovene vi mennesker har. Den første av dem plasserer oss midt i hverdagens strev:

Gi oss i dag vårt daglige brød
Gjev oss i dag vårt daglege brød

Vi kunne like gjerne brukt den ordlyden som vi finner i Luk 11,3: "Gi oss hver dag vårt daglige brød". Når vi ber Herrens bønn hver dag, så blir dette et bønnerop om å få denne gaven fra Gud hver dag.

Det ordet som oversettes med "daglige" er en gåte på gresk. Det finnes ikke i andre tekster, og det kan stamme fra to ulike verb. Derfor finnes det mange muligheter for tolkning. I dette heftet vil jeg forutsette at den norske oversettelsen har gjort et klokt valg, og heller framheve

en annen flertydighet ved bønnen.

La oss først ta bønnen på fullt alvor etter sin ordlyd. Da er det en bønn om at Gud må gi oss det brødet vi trenger for å overleve hver dag. Det er en bønn som passer best for de som er så fattige at de ikke vet om de vil få det de trenger for dagen når de står opp om morgenen. Det finnes altfor mange slike mennesker i verden i dag, og de kan be denne bønnen daglig ut fra en nød de kjenner godt på

kroppen. De er helt avhengige av å stole på at Gud vil hjelpe dem til å overleve. Det kan være vanskelig å akseptere at ikke alle blir bønnhørt slik at de overlever. Også i Norge finnes mange fattige, adskillig flere enn vi tror. Pengene strekker ikke lenger enn til det absolutt nødvendigste.

Men hva da med oss rike? Vi kan be bønner og ta den som en utfordring til solidaritet med verdens fattige, for Gud vil ikke at noen på jorden skal mangle daglig brød. Derfor utfordres vi rike til å bli en del av bønnesvaret, ved at vi gir penger til og støtter opp om fattige i alle land på alle måter vi kan, også gjennom politisk arbeid. Vi kan ikke be denne bønner og leve som den rike mannen i Luk 16,19-21, han som så den fattige Lasarus utenfor porten hver dag uten å hjelpe ham.

Denne bønner er aktuell for oss også på en annen måte. Den benytter seg nemlig av

et språklig virkemiddel som vi kaller "*del av helhet*". Det betyr at når man nevner en viktig del av en helhet, så er ikke bare den delen vi nevner, men også helheten den hører til i, like viktig. Guds omsorg gjelder nemlig mye mer enn det brødet vi trenger for å leve. Den gjelder alt det som det kroppslige livet trenger for å fungere godt!

Vi ser et eksempel på det i den teksten som kommer like etter Herrens bønn i Matt 6. Jesus begynner med å utfordre oss: "Vær ikke bekymret for livet, hva dere skal spise, eller hva dere skal drikke, heller ikke for kroppen, hva dere skal kle dere med". (v25). Han fortsetter med å si at Gud tar seg av både fugler som ikke sår korn, og liljer som ikke spinner klær (v26-30). Han avslutter med å si at Gud vil ta seg enda mer av oss, og han vet hva vi trenger, derfor: "Søk først Guds rike og hans rettferdighet, så skal dere få alt det andre i tillegg" (v32-33). Her ser vi at Jesus trekker inn mange flere ting enn maten som

vi trenger for å leve et godt liv. Vi ser dessuten at han har samme rekkefølge som i Herrens bønn: Det er den som søker Guds rike som kan ha tillit til Guds omsorg i hverdagen. Det er den som kan be de tre første bønnene i Herrens bønn i tro, som også kan be den fjerde bønningen i tillit til at Gud vil besvare den.

Derfor har *Luther* på en treffende måte gitt denne forklaringen til bønningen i sin *Lille katekisme*: "Hva menes med det daglige brød? Alt vi trenger for å leve, så som mat, drikke, klær og sko, hus og hjem, åker og buskap, penger og eiendom, en god ektefelle og gode barn, gode arbeidere og ledere, fred og et godt styre, godt vær og god helse, god sed og skikk, gode venner og naboer og annet som vi trenger." Vi kan altså be til en Gud som bryr seg om det vanlige hverdagslivet som vi lever. Dette er ikke en bønn som oppfordrer oss til å leve asketisk og selvfornektende på et minimum av det vi trenger, men heller ikke en bønn om

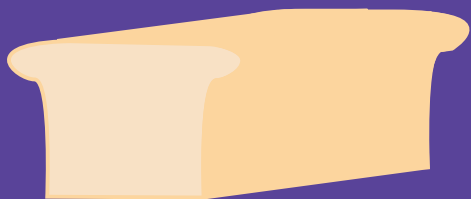
rekesmørbrød og indrefilet hver dag. Det er en bønn i tro på at Gud har omsorg for det helt alminnelige livet.

Fra en side sett er dette en bønn som vi rike nordmenn ikke trenger å be med så stor innlevelse, for det er som *Luther* sier i sin *Lille katekisme*: "Gud gir daglig brød uten at vi ber om det, også til onde mennesker". Hvorfor skal vi da be? *Luther* gir følgende svar: "Men i denne bønningen ber vi om at Gud må la oss forstå at det er en gave fra ham, slik at vi tar imot det daglige brød med takk". I Ordspråkene 30,8-9 finner vi følgende mønsterbønn: "Gi meg verken armod eller rikdom, men la meg få den mat (på hebraisk: *det brød*) jeg trenger. Ellers kunne jeg bli så mett at jeg fornektet deg, og spurte: "Hvem er Herren?" eller bli så fattig at jeg stjal og forbannet min Guds navn". Både overflod og fattigdom kan altså være en trussel mot Gudstroen, og derfor ber vi i den fjerde bønningen om å få det vi trenger for et alminnelig godt liv.

Himmelbrødet

Det finnes en annen tolkning av dette bønneropet som har vært svært utbredt i katolsk fromhet i alle år, og som også den unge Luther i sin tid stod for. Det gåtefulle greske ordet *epi usios* kan nemlig oversettes med å gjelde det brødet som går ut over alt som ellers eksisterer, det som har en supersubstans. Da er det naturlig å tenke på nattverdbødet, fordi det på en uforklarlig måte gir oss del i Jesu kropp når vi tar imot det i gudstjenesten. Det er også et brød som vi trenger, ikke for å overleve kroppslig, men for å bevare det åndelige livet. Når vi tolker bønne på denne måten, blir det en oppfordring til å delta i nattverden, om ikke daglig, så i alle fall så ofte vi kan.

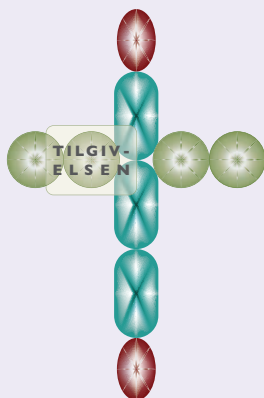
Jesus har sterke ord om nattverdets betydning. Han sier at den som spiser hans kropp og drikker hans blod, har evig liv, skal leve ved Jesus, har Jesus i seg og skal reises opp på den siste dag (Joh 6,53-58). Derfor trenger troen dette brødet like mye som det vanlige livet trenger vanlig brød. Når vi ber eller synger Herrens bønn like før nattverdutdelingen, kan vi tenke oss at denne fjerde bønne er en bordbønn for det måltidet som kommer, selv om det ikke er hovedpoenget i bønne.

FEMTE BØNN: TILGIVELSE

Etter at vi har bedt om det viktigste vi trenger for å opprettholde det kroppslige livet, ber vi om det viktigste vi trenger for at det livet skal kunne oppleves godt:

**Og tilgi oss vår skyld,
slik også vi tilgir
våre skyldnere
Og tilgjev oss vår skuld,
slik vi òg tilgjev
våre skuldnarar.**

Mens bønnen hos Lukas bruker et vanlig ord for *synder*, bruker den hos Matteus et sjeldent ord for *skyld*. Det betegner det som et menneske skylder en annen, altså en gjeld eller en forpliktelse. På gresk står ordet i flertall, slik at selv om ordet står i entall på norsk, så er det et mengdeord. Tanken er at vi har pådratt oss en stor gjeld i forhold til Gud, med mange gjeldsposter, fordi vi altfor ofte kommer til kort når vi forsøker

å leve slik Gud krever av oss. Vi ber derfor om nåde, det vil si at Gud sletter gjelden ved å stryke ut gjeldspostene. Denne bønnen er avgjørende for kristent liv av minst tre grunner:

1. Den er avgjørende for at vi i det hele tatt *kan be til Gud med forventning*. Vi er i utgangspunktet skyldnere som ikke kan annet enn å bøye oss i respekt for en Gud som krever for mye av oss.

Vi er bare mennesker som lever i en verden der vi opplever mye vondt, og det gjør at vi altfor ofte reagerer med utålmodighet, sinne, hevnlust og det som verre er. Vi er altfor ofte uvillige til å hjelpe de som trenger oss. Vi klarer ikke å gi Gud den ære han fortjener.

Sverdrup sier i sin bok om *Fader Vor* fra 1922: "La saa enhver av os ta sit ansvar paa sig og ikke vike undav for sin skyld. For Guds ansigt lyder det et ubetinget: *Du skal*. Og fra det ærlige hjerte lyder det som en gjenklang: *Ja, jeg skulde*. Men da vil det næste være bekjendelsen: *Men jeg gjorde det ikke*. Hvad der er ondt i Herrens øine har jeg gjort. Dette er den *personlige* skyld. Med den kan ikke et menneske skjule seg i mængden. Det må *alene* gaa frem for Guds ansigt. Og det kan ikke dække seg med *unskyldninger*. *Enkeltvis* maa vi komme fram for Gud" (s43-44).

Kan vi da ha håp om å møte velvilje når vi kommer til Gud? *Luther* sier det slik i sin *Lille katekisme*: "I denne bønnen ber vi vår himmelske far se bort fra vår synd, så han ikke nekter oss det vi ber om. Vi har jo ikke fortjent noe av det, for vi synder hver dag, og fortjener bare straff. Men han vil tilgi oss alt av nåde". Dersom vi tynges av dårlig samvittighet når vi ber til Gud, føler vi oss oss ufrie og bundet. Dersom vi kan tro at vi blir tilgitt, kan vi derimot be med tillit og forventning!

2. Bønnen er også avgjørende for at vi kan ha et *sunt selvbilde*. *Luther* er i sin *Store katekisme* opptatt av at den tjener til at Gud får knekke vår stolthet og gi oss en sunn ydmykhet: "Dersom noen skryter av sin egen godhet og forakter andre, da skal han granske seg selv i lyset av denne bønn. Da vil han finne at han ikke er bedre enn andre. I Guds nærvær må alle mennesker bøye seg og være glad til om de får tilgivelse"

(90). Det er viktig for oss å ha en selvinnsikt som gjør at vi ikke dømmer andre. Det forutsettes nok også at vi er villige til å gjøre opp for oss (se Matt 5,23-24), noe som kan være så ydmykende at usunt hovmod får seg en knekk.

3. Denne bønnen framheves også som avgjørende ved at den har fått en *betingelse knyttet til seg*. Guds tilgivelse blir gjort avhengig av at vi tilgir hverandre. Dette er så viktig at det er det eneste som understrekes på nytt like etter bønnen hos Matteus: "For dersom dere tilgir menneskene de misgjerningene de har gjort, skal også deres himmelske Far tilgi dere. Men dersom dere ikke tilgir menneskene, skal heller ikke deres Far tilgi de misgjerningene dere har gjort" (Matt 6,14-15). Dette er så viktig at Jesus i tillegg bruker halvparten av *Disippeltalen* i kapittel 18 til å understreke det. Han forteller om en tjener som ble ettergitt en enorm

gjeld av bare nåde. Men når han møtte en medtjener som bare skyldte ham en liten sum penger, viste han ingen nåde mot ham. Da kalte kongen tjeneren for seg igjen, og opphevet ettergivelsen. Jesus har så følgende konklusjon: "Slik skal også min himmelske Far gjøre med hver og en av dere som ikke av hjertet tilgir sin bror" (Matt 18,23-35). Denne betingelsen er altså viktig, men den må ikke forstås slik at Gud bare tilgir oss dersom vi på alle vis lykkes med å tilgi hverandre. Poenget er at vi oppriktig forsøker å virkeliggjøre dette så godt vi kan ovenfor alle som møter oss med en ærlig anger.

Det er ikke nødvendig med noen flertydig tolkning av denne bønnen, for saken er tindrende klar: Selve hjerteslaget i et godt kristenliv er det at vi kan stole på at Gud vil tilgi oss, og at det gir oss den takknemligheten og ydmykheten som fører til at vi tilgir hverandre.

Gud vil gjerne tilgi: Åtte bibeltekster

Vi kan føle oss trygge på at Gud mer enn gjerne vil tilgi, fordi det på den ene siden hører til det sentrale både i Jesu og kirkens oppdrag. Da Jesus fikk navnet Jesus, sier Matteus at det var fordi han ”skal frelse sitt folk fra deres synder” (Matt 1,21). Når Jesus innstiftet nattverden, sier han at man skal drikke hans blod ”som blir utøst for mange så syndene blir tilgitt” (Matt 26,28). Når Jesus grunnlegger kirken, overgir han den fullmakten til å løse, det vil si tilgi synder (Matt 16,19; 18,18 og Joh 20,23). Når han sender dem ut med misjonsoppdraget, sier han at da skal ”omvendelse og tilgivelse for syndene forkynnes for alle folkeslag” (Luk 24,48). Nye kristne blir tatt opp i kirken gjennom dåpen, og på pinsedagen sa Peter hva den gir: ”Vend om og la dere døpe i Jesu Kristi navn, hver og en av dere, så dere kan få tilgivelse for syndene” (Apg 2,38).

Når denne saken er så ofte betont på så sentrale steder i Bibelen, trenger vi ikke være i tvil om at Gud gjerne vil tilgi den som søker ham med et oppriktig og angrende hjerte. Jesus fortalte en gang at Gud ligner en far som opplevde at sønnen dro til fremmed land og sløste bort hele arven. Da sønnen kom angrende hjem, var det ikke slik at faren målte ham strengt med øynene og motvillig tok ham til nåde. Tvert imot ”løp han sønnen i møte, kastet seg om halsen på ham og kysset ham”, gav ham de fineste klær, slaktet gjøkalken og holdt stor fest (Luk 15,20-23).

Gud vil gjerne tilgi: Åtte kirkeskikker

Vi kan også føle oss trygge på at Gud vil tilgi oss av en annen grunn: Han har sørget for at vi har mange fine måter å be om tilgivelse på:

- Det enkleste er å be Herrens bønn hver dag.

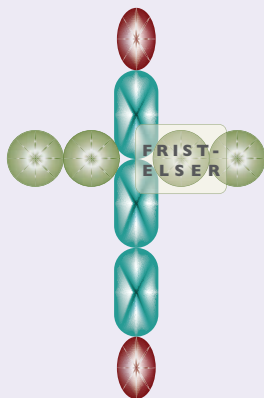
- Vi kan også bruke tid på å utfylle bønnen med å nevne for Gud spesielle synder som vi vet om. Vi gjør det i tillit til at løftet i I Joh 1,9 er til å stole på: ”Dersom vi bekjenner våre synder, er han trofast og rettferdig, så han tilgir oss syndene og renser oss for all urett.”
- Det hører naturlig med i en gudstjeneste å ha en *syndsbekjennelse* enten i starten eller som innledning til forbønnsdelen, og den avsluttes som regel med et løfteord.
- Når vi deltar i *nattverden*, får vi en ekstra hjelp til å kunne tro at tilgivelsen gjelder oss: Det er like sikkert som at vi kjenner at brødet som vi spiser og vinen som vi drikker blir en del av kroppen vår.
- Noen ganger inviteres vi til *allment skriftemål*, og da inviteres vi fram til alterringen i en stor flokk slik at vi kan knele ved siden av hverandre. Først har vi framsagt en felles bekjennelse av at vi er syndere. Nå får vi knele ned og kjenne ei hånd på hodet fra en person som tilsier hver og en av oss syndenes tilgivelse.
- Vi kan også oppsøke en prest eller kristenleder på tomannshånd for et *privat skriftemål*. Der kan vi gå dypere enn i det allmenne skriftemålet, for nå kan vi sette ord på noe helt bestemt som vi angrer på, vi kan knele ned og ved håndpåleggelse få høre at vi er tilgitt. Luther har skrevet en enkel veiledning for hvordan det kan skje i sin Lille Katekisme, og den kan vi finne bak i den nye salmeboka, på s 1275 (bokmål) og 1287 (nynorsk).

Vi har altså minst seks ulike måter som vi kan søke Guds tilgivelse på, og noen av dem har konkrete handlinger knyttet til seg. Det ser ut som om det er svært om å gjøre for Gud å sørge for at kirken kan formidle tilgivelsen på så mange måter at vi ikke kan unngå å tro på den.

Denne listen av muligheter kan vi utvide på mange vis. Når vi er ute i naturen kan vi legge fra oss steiner ved et kors som symbol på synder som tynger, og bytte dem ut med grønne blader som symbol på det nye livet. Når vi har et bål kan vi kaste små lapper som symboliserer syndene inn i ilden, og se hvordan de brenner opp. Hos oss har vi innarbeidet begge disse skikkene i konfirmantundervisningen.

SJETTE BØNN: FRISTELSENE

Mens den femte bønne handler om det vi kan gjøre med synder som er gjort i fortida, handler den sjette bønne om hva vi kan be om for å unngå store synder i framtida. Denne bønne er vanskelig å oversette, fordi den på gresk har to ord med flertydig betydning, mens tilsvarende ord på norsk ikke har det. Den lyder nå slik:

Og la oss ikke komme i fristelse

Og lat oss ikkje koma i freisting

Her er det grunn til å spørre: Er det mulig for et menneske å unngå å bli fristet til å gjøre noe galt? Vi kan vel ikke be om å slippe det? Den gamle ordlyden hadde enda et problem, for der ba vi: *Led oss ikke inn i fristelse*. Det skulle vel være unødvendig å be om at Gud ikke leder oss inn i fristelser;

for det står i Jak 1,13: "Ingen som blir fristet må si: "Det er Gud som frister meg." For Gud fristes ikke av det onde, og selv frister han ingen".

Den første flertydigheten ligger i det greske ordet for å lede. Det trenger ikke å forutsette en aktiv lederrolle.

En dør som "leder" inn til et rom, "lar oss komme" dit uten aktivt å "føre" oss dit. Derfor har ordlyden nå blitt endret på norsk. Vi tenker ikke at Gud er aktiv på den måten at han sender fristelser mot oss, men heller at han er den som kan forhindre at vi ledes inn i store fristelser som kommer fra annet hold. Denne forståelsen passer også godt til den oppfordringen Jesus kommer med i Getsemanehagen: "Våk og be om at dere ikke må komme i fristelse!" (Matt 26,27).

Den andre flertydigheten ligger i *det greske ordet for fristelse*, som kan betegne mange ulike typer fristelser. Det kan betegne det vi kaller *prøvelser*, som kan være positive når det gjelder å forme oss som mennesker. Det er når vi lærer oss å takle motgang i livet at vi kan modnes og vokse. Derfor taler Bibelen om den prøvede tro som noe positivt (Jak 1,3; 1 Pet 1,7). Ordet kan også betegne alle typer fristelser

som kan få oss til å *gi etter for ondskap eller lyst*. Dessuten kan ordet betegne fristelser som er så sterke at de fører til *store moralske fall og til og med frafall fra Gud*. Det er den siste typen fristelser vi ber om å få slippe å møte, i tiltro til det Paulus skriver: "Gud er trofast, han vil ikke la dere bli fristet over evne. Nei, når dere blir fristet, vil han vise en utvei, slik at dere kan holde ut" (1 Kor 10,13).

Kanskje vi kan si det slik at hver gang vi fristes, kan det få *to utganger*: Vi kan *seire* over fristelsene, og da blir de prøvelser som kan modne troen. Vi kan også *tape* for de sterkeste av dem, og da blir de erfaringer som bryter troen ned. Vi ber altså om at de fristelsene vi møter, må være prøvelser og ikke bli trosødeleggende fristelser.

Dermed minner denne bønnen oss om at vi lever i en *kamptid*. Luther skriver i sin Store katekisme at det er tre

typer fristelser; kjødets, verdens og djevelens fristelser (101-104). Vi fristes av *lyster som vi har i oss*, til å leve så behagelig, lystbetont og egoistisk som mulig. Dessuten fristes vi av det *som skjer rundt oss*, slik at vi har lett for å reagere på urett med utålmodighet, sinne og hevntanker, på andres framgang med misunnelse og baktalelse, på sykdom og ulykker med anklager mot Gud. Vi lokkes også til å søke luksus, ære, ros og makt gjennom de muligheter som åpnes for oss. Farligst er likevel fristelsene fra *djevelen*. Han bruker disse fristelsene til å rive oss bort fra troen. Det kan skje ved at vi mister troen på at det finnes en god Gud når vi møter stor motgang i livet, eller ved at vi mister troen på at Guds vilje er god, fordi det virker mye mer spennende å leve på tvers av hans bud.

Denne livskampen dreier seg dypest sett om *hvem vi hengir oss til*. Hver eneste dag settes

vi på valg om hvordan vi skal reagere på livets utfordringer: Skal vi reagere på en måte som er god for andre, eller på en måte som tjener egoismen i oss selv? Paulus har laget lister over mange av de mulige måtene vi kan reagere på, der han kaller den positive hengivelsen for Åndens frukt, mens den negative kalles for kjøttets begjær (Gal 5,16-26). Ingen av oss kan helt unngå å velge dårlige løsninger, og det kan skje oftere enn vi ønsker. Men det gjelder å unngå å få som hovedmønster i livet at vi reagerer ut fra ondskap og egoisme. Da gir vi så ofte etter for fristelsene at vi fanges i en livsstil som kveler gudstroen. Det gjelder å bryte det onde mønsteret så ofte som mulig, ved at vi ber om tilgivelse som i den femte bønnen ovenfor, og ved at vi ber om Guds hjelp til å lykkes bedre i å gjøre de gode valgene. Vi må stadig gjøre oss bevisst på at vi ønsker å hengi oss til Guds gode sak i verden, ikke til djevelens onde sak.

Luther om kampen

Luther har mange kloke ord om denne kampen, og det er verdt å sitere noen av formuleringene hans i Store katekisme:

- ”Selv om vi har fått tilgivelse og en god samvittighet, slik at vi er helt frikjent, så er livet likevel slik at vi kan stå i dag og falle i morgen. Og selv om vi er gudfryktige og har god samvittighet for Gud, så må vi be om at han ikke lar oss falle og gi etter for anfektelse og fristelse” (100).
- ”Fristelse og lokking til synd kan ingen unngå, for vi lever jo i kjødet og har djevelen omkring oss. Vi kommer da ikke utenom anfektelsen, ja vi må leve i den. Men det vi ber om, er at vi ikke må falle i den og drukne i den. Å kjenne fristelse er da en ting, å samtykke i den og gi etter for den er en ganske annen. Kjenne den må vi alle, men ikke i samme grad. Noen fristes oftere og verre enn andre” (106-107). ”Men dette at vi føler fristelsen, kan ikke skade noen – så lenge det skjer mot vår vilje, og vi bare ønsker å bli kvitt den” (108)

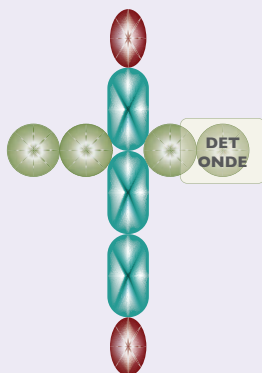
Rosenius om kampen

På midten av 1800-tallet var Rosenius en av de mest kjente forkynnerne i Norden. Hans bøker ble mye lest, og den om Fader Vår ble nyoversatt for 20 år siden. Han betoner at veien gjennom kampen mot fristelser har to grøfter som vi må unngå:

- Den ene grøften er at vi blir så fortvilte over stadig å falle i synd, at vi mister motet og ikke lenger tør å kalle oss kristne. Det kan være fristelser som vi aldri klarer å motstå, fordi det egentlig passer oss godt å leve slik. Da kan vi komme til det punktet da vi enten avviser Bibelen som rettesnor livet, eller mister troen på at vi noen gang kan kalle oss skikkelig kristne. Dersom dette skjer, har vi tapt kampen.
- Den andre grøften er at vi synes vi lykkes så godt med å motstå ytre fristelser, at vi blir som den fariseeren Jesus en gang fortalte om. Han kom ikke til tempelet for å be om hjelp til å motstå fristelsene, men han ba. ”Gud, jeg takker deg for at jeg ikke er som andre mennesker, de som svindler, gjør urett og bryter ekteskapet, eller som den tolleren der.” (Luk 18,11). Det går an å bli så hovmodig at man ikke forstår at man er blitt lokket inn i en livsholdning som kveler kjærligheten mot andre og behovet for å få nåde hos Gud. Dersom dette skjer, har vi også tapt kampen, for vi er blitt fristet inn i en livsholdning som strider mot troens hovedsaker.

SJUENDE BØNN: FRELSE FRA DET ONDE.

Det siste bønneropet hører så nært sammen med det forrige at mange anser det som to sider av samme sak. Etter at vi har bedt Gud om beskyttelse mot altfor store fristelser, kan vi be om at han i stedet må gi oss frelse:

Men frels oss fra det onde

I dette ropet kan både første og siste hovedordet ha dobbel betydning, slik at vi kan få hele fire ulike meninger:

På gresk brukes et ord for frelse som betyr å "berge ut av nød og fare". Da kan vi spørre: Når skal Gud gjøre det, er det nå i livet eller når han oppretter det evige riket sitt? I de første bønnene så vi at begge betydninger kan spille med, og det samme sier Luther i sin *Lille katekisme* at

gjelder her: "Når vi ber vår himmelske Far frelse oss fra all slags vondt, tar vi med alt som gjelder kropp og sjel, eiendom og ære. Og vi ber om at han i vår siste time nådig må ta oss ut av denne verden hvor det er så mye sorg, og ta oss hjem til seg i himmelen." Vi trenger altså å be om Guds beskyttelse mot all slags ondskap mens vi lever her i verden, og om å få bevare troen slik at vi en dag kan frelses inn i hans evige rike.

Dessuten er det en flertydighet på gresk, fordi vi ikke kan vite om ordet for *ondskap* står i *hankjønn* eller *intetkjønn*. Ber vi om å bli frelst fra "det onde" som kan hende oss, eller fra "den Onde" som vil forføre oss? Antakelig er bønnen formulert slik at den skal dekke begge deler, for bak det meste av det onde som skjer oss, står djevelen som Guds motstander. På norsk har vi valgt å oversette med *intetkjønn*, så vi må tenke oss *hankjønnsformen* i tillegg: "frels oss også fra den Onde". På tysk oversettes også slik, men *Luther* var likevel ikke i tvil når han skriver i sin *Store katekisme*: "På gresk lyder denne bønnen slik: Utfri oss eller vakt oss for den Onde eller den Ondskapsfulle. Det ser ut som om den er rettet mot djevelen, som om den ville sammenfatte alt i én sum og rette hele Fadervår mot vår erkefiende. For det er jo han som vil hindre oss i alt det vi ber om: Guds navn og ære, Guds rike og vilje, det

daglige brød, en frimodig og glad samvittighet osv... Likevel er det her tatt med alt ondt som kan ramme oss under djevelens rike: Fattigdom, skam, død, kort sagt all den ulykkelige elendighet og hjertekval som det er så uendelig mye av på jorden" (113-115).

Dermed blir dette en firedobbel bønn som løfter fram alt det viktigste fra bønnene foran. I en felles bønn med poetisk rytme passer det å si det kortfattet og flertydig. Men når vi ber for oss selv, kan vi i tankene utvide bønnen til å lyde slik: "Frels oss, både her i livet og på den siste dag, både fra det onde som kan ramme oss og fra den Onde som ofte står bak."

Er djevelen en realitet?

For Luther var det selvsagt at djevelen er en virkelig og personlig makt som står Gud imot på alle slags vis. Luther er tydelig på det i forklaringene til samtlige bønner i sin Store katekisme, særlig utførlig når det gjelder de to siste bønnene. På hans tid var det knyttet mange detaljerte forestillinger til hvordan djevelen er. Vi har med rette gjennomskuet at de fleste av dem har blitt til i folkefantasien, for de finnes ikke i Bibelen. Likevel har vi grunn til å spørre: Er djevelen en realitet, slik at selv om vi ikke vet så mye om ham, så har vi likevel grunn til å ta ham på fullt alvor som Guds fiende, og aktivt forsake ham?

Når noen av de mest populære fiction-forfatterne i vår tid skal beskrive kampen mellom det gode og det onde i verden, så får de det ikke til uten å dikte opp en personlig, ond makt. I *Ringenes Herre* skrev Tolkien om den onde *Sauron*, i *Harry Potter* bøkene skrev Rowling om *Voldemort*.

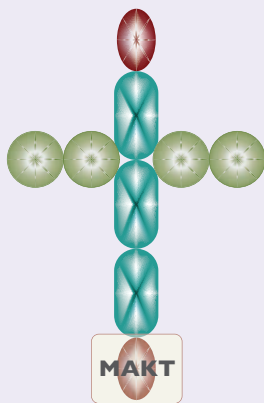
Når vi leser om det som vi mennesker kan gjøre mot hverandre i kriger og annen ondskap, ser vi ofte at ondskapen er så grusom og uforklarlig at det er vanskelig å tenke seg at mennesker av seg selv kan bli så onde. Det er vanskelig å tro på en djevel, men det er like vanskelig å forstå meningsløs grusomhet uten å tro at han står bak.

Dessuten har jeg tenkt: Dersom jeg var i djevelens sted, ville jeg sikkert hatt det som en hovedstrategi å påvirke folk flest til å tro at jeg ikke finnes, for da tar de meg ikke på alvor, slik at jeg står mye friere til å manipulere dem. Derfor gjør vi klokt i å regne med at han finnes, slik at vi kan være våkne når han frister oss, og slik at vi ber dette siste bønneropet i fullt alvor.

LOVPRISNINGEN

Vi må ikke la oss forvirre av at den avsluttende lovprisningen ikke var med fra starten av.

Det var så selvsagt for en jøde at en bønn skulle slutte med lovprisning, at man ikke trengte skrive det ned, men kunne overlate det til frie formuleringer fra den som ledet bønnen. Men når det ble en fellesbønn i menigheten, oppstod et behov for felles ordlyd også her. Derfor avslutter vi nå slik:

**For riket er ditt og makten
og æren i evighet. Amen**

**For riket er ditt og makta
og æra i all æve. Amen**

Denne korte lovprisningen har *fem hovedord* som oppsummerer Herrens bønn på en fin måte:

Det er som sirkelen sluttet med *tre viktige uttrykk*. I fire bønner har vi nå hatt fokus på menneskers behov i verden,

men nå vender vi tilbake til de temaene som bønnen åpnet med. Vi ba i første bønn om at Guds navn må holdes hellig. Her lovpriser vi Gud for at uansett hvor godt vi lykkes med det, så har han *æren*! Vi ba i andre bønn om at Guds rike må komme. Her lovpriser

vi Gud for at uansett hvor mye vi merker til det her, så er han midt mellom oss med *sitt rike*! Vi ba i tredje bønningen om at Guds vilje må skje. Her lovpriser vi Gud for at uansett hvor lite eller mye det skjer, så har han den *makten* som skal til!

David brukte en gang liknende ord da han lovpriste Gud i tempelet: "Deg, Herre, tilhører storhet og makt, herlighet, ære og majestet, alt som er i himmelen og på jorden. Ditt er riket, Herre, og du er opphøyd som overhode over alt" (1 Krøn 19,11). Det er en slik Herre vi kan be til som vår gode Far.

Vi har merket en dobbelhet i mange av bønnene: Det som vi kan oppleve på foreløpig vis her i livet, det skal bli full virkelighet først i det evige livet. Derfor lovpriser vi nå Gud for at makten og æren skal være hans i hans rike *i all evighet*! Da skal det skje som *Daniel* en gang så i et nattsyn: "Med himmelens skyer kom en som var lik en

menneskesønn. Han gikk bort mot den som var gammel av dager og ble ført fram for ham. Han fikk herskermakt, ære og rike så alle folk og nasjoner og tungemål skal tjene ham. Hans herskermakt er en evig makt som ikke skal forgå. Hans rike går aldri til grunne" (Dan 7,13-14).

Siden Guds løfter er til å stole på, kan vi avslutte med å rope ut et *Amen*. Det er et hebraisk ord som betyr "det står fast". Derfor slutter *Luther* sin forklaring i *Lille katekisme* på denne måten: "Jeg skal være trygg på at vår himmelske Far vil ha slike bønner og at han hører dem. Han har selv befalt oss å be på denne måten, og har lovet å bønnhøre oss. Amen, det betyr: Ja, slik skal det bli".

Petter Dass om Herrens bønn

Da Petter Dass skrev sine katekismesanger, diktet han den berømte salmen *Herre Gud ditt dyre navn og ære* som en forklaring på innholdet i første bønn av Herrens bønn. Den er blitt så velkjent at Norsk Salmebok 2013 har den med to ganger. På nr 278 finner vi åtte vers i en mer opprinnelig form. Men aller først er tre vers fra salmen plassert som en programmatisk innledning til all salmesang som følger. Liksom Herrens bønn både begynner og slutter med å holde fram Guds ære og Guds rike, begynner salmeboka med å la oss lovprise Gud for det samme. I første vers synger vi at Guds navn fortjener ære fra hele skapningen, i andre vers synger vi at han får det i himmelen uavhengig av hva som skjer på jorden, og i tredje verset ser vi fram mot det Gudsriket der dette skal oppfylles fullt ut:

*Herre Gud, ditt dyre navn og ære
over verden høyt i akt skal være,
og alle sjele, de trette træle,
alt som har mæle, de skal fortelle
din ære.*

*Gud er Gud, om alle land lå øde.
Gud er Gud om alle mann var døde.
Om slekter svimler –
blant sjernestimler
i høye himler utallig vrimler
Guds grøde.*

*Høye hall og dype dal skal vike,
jord og himmel falle skal til like,
hvert fjell, hver tinde
skal brått forsvinne,
men opp skal rinne,
som solen skinne,
Guds rike!*

C: Lysskinn fra helheten

INNLEDNING

Etter at vi nå har betraktet diamantene i Herrens bønn en for en, er det tid for å betrakte smykket som en helhet. Vi har oppdaget at de fleste bønnene er flertydige, og dermed kan vi be bønnen ut fra ulike perspektiver. Da ser vi flere farger enn vi ofte har blitt vant til å se.

Det er påfallende hvordan en nåtidig forståelse av bønneropene har dominert hos oss.

I Luthers Lille katekisme legges så å si all vekt på hverdagslivet. Vi ber om det vi trenger Guds hjelp til her og nå. Det finnes to små unntak: I forklaringen til den andre bønnen sier Luther at vi ber om å få leve som kristne "i tid og evighet". Pontoppidan utdyper dette litt mer: Guds rike er av tre slag: Naturens rike, Nådens

rike og dessuten "Ærens eller herlighetens himmelske rike, hvor de som hører Kristus til, evig skal herske med Ham i fullkommen glede og salighet" (sp. 575). Men dette riket eksisterer parallelt med vår verden, og han betoner ikke at vi ber om at det skal komme i sin kraft. I forklaringen til sjuende bønnen sier Luther at i tillegg til at vi ber Gud frelse oss fra all slags vondt i verden så "ber vi om at han i vår siste time nådig må ta oss ut av denne verden hvor det er så

mye sorg, og ta oss hjem til seg i himmelen". Dette er heller ikke en bønn om at Guds rike må komme i sin kraft, men om at vi må kunne dø salige bort fra verden når dødstimen kommer.

I de siste 150 år har stadig flere forskere betonet at Herrens bønn først og fremst er en bønn om at Guds rike må komme i sin fulle kraft. Disiplene ba i forventning om at Jesus skulle komme igjen innen svært kort tid, og da skulle han ta det endelige oppgjøret med ondskaper i verden. Her i Norden betonte for eksempel Bernt Noack det sterkt i boka "*Om Fadervor*" fra 1969. Dette er den motsatte ytterligheten, for nå blir Herrens bønn en bønn som bare kan bes etter Jesu opprinnelige hensikt når man lever i de siste tider.

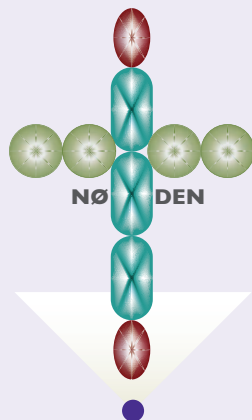
Det er fint at denne dimensjonen ved bønner er blitt gjenoppdaget, men den bør ikke overkjøre den forståelsen

som vi er vant til. Det er bedre å gjøre som *Hans Kvalbein* i sine balanserte bidrag, og anse bønner som så flertydige at den gir plass til begge aspekter. Da blir det en mye rikere bønn enn den for eksempel blir i en norsk *Voksenkatekisme* fra 2003, der dimensjonen med Jesu gjenkomst bare nevnes i to setninger til den sjuende bønner, mens de resterende 18 sidene er ensidige på "her-og-nå" perspektivet.

Når jeg nå tenner seks ulike lys mot diamantsmykket, slik at det får stråle mot oss med seks ulike fargespill, så vil det tredje, fjerde og femte lyset passe med det vi er vant til, mens de to første og det siste vil åpne for disse mer uvante dimensjonene ved bønner.

NØDEN

Bønnene i Herrens bønn forutsetter et syn på verden som er svært annerledes enn det som er vanlig i kulturen omkring oss. Alle er enige om at det skjer altfor mye vondt i verden, men mange har stor tiltro til at vi kan klare å mestre livet på en god måte likevel. Den som er flittig nok og klok nok, finner måter å leve på som gir et godt liv. Vi kan lære mentale teknikker, vi kan kjøpe underholdning og gode opplevelser, og vi kan hegne om den nære familien slik at vi i alle fall har det godt der.

Herrens bønn, derimot, bes ut fra en erkjennelse av at den motgangen vi møter, ofte er så stor at vi ikke kan klare å ordne opp i den selv. Det er heldigvis sant at livet i verden har mye godt å by oss, og Bibelen oppfordrer oss til å be takkebønner for det. Men det er like sant at livet også kan føre oss ut i mang slags nød som kan være altfor tung. Da er Herrens bønn god å be.

I de tre første bønnene er det som om vi ser dette med et stort overblikk, for grunnproblemet

er at vi mennesker ikke tar Gud og hans vilje på alvor.

1. Dypest sett består nøden i at *Gud ikke holdes hellig* av altfor mange mennesker i verden. Altfor mange spotter ham, banner og sverger ved navnet hans på løgnaktig vis eller snakker blasfemisk og foraktelig om ham. Også blant kristne er det slik at altfor mange ikke lever slik som de bør, noe som fører til at mange mister respekt for gudstroen. Det er også slik at kristne lar seg friste til å forfalske læren, slik at den blir mer ufarlig.

2. Denne nøden innebærer at *Guds rike* har altfor liten innflytelse i verden. Milliarder av mennesker har enda ikke hørt budskapet slik at de har kommet til tro. Selv i kristne land er det slik at det store flertallet ikke tar sin tro på alvor.

3. Dermed er det slik at *Guds vilje* så altfor ofte ikke skjer i verden. Det gjelder i nære relasjoner, der mennesker som lever tett på hverandre, påfører hverandre stor smerte. Det gjelder også i de store sammenhenger, der nasjonenes ledere påfører innbyggerne sine både undertrykkelse og kriger. Mennesker kan gjøre mye grusomt mot hverandre, og påføre hverandre så uforståelig og ulidelig smerte.

De neste fire bønnene setter fingeren på fem helt konkrete nødssituasjoner. Til sammen dekker de alt det viktigste som vi mennesker har å kjempe med.

4. Først roper vi til Gud ut fra den nøden at vi ofte savner det vi *trenger for å leve et godt liv*. Det gjelder særlig i den fattige delen av verden, der millioner ikke vet om de får nok å spise når de står opp om morgenen. Det gjelder også blant rike mennesker, som kan lide under mange slags sykdommer og savn.

5. Dernest roper vi til Gud ut fra den nøden at vi selv gjør *synd*, det er ikke alltid de andres feil. Selv om vi ønsker av hele oss å leve godt, så mislykkes vi med det oftere enn vi skulle ønske. Derfor trenger vi tilgivelse, slik at vi ikke bindes av uforløst anger og skyldfølelse.

6. Så roper vi til Gud fordi vi kjenner oss svake i kampen mot stadige *fristelser* til å gjøre det onde, enten de kommer fra vårt indre, fra verden omkring, eller fra djevelen selv. Noen fristelser kan være enkle å motstå, mens andre finner så dyp gjenklang i vårt egoistiske indre at de er vanskelige å overvinne.

7. Den sjuende bønner springer ut fra to typer nød. Den ene gjelder alt *det vonde som kan skje oss* i verden, med ulykker, sykdom, fattigdom, skam og mye mer. De ødelegger så mye for oss. Den andre gjelder kampen mot *den Onde*, det at djevelen selv motarbeider oss på så mange måter. Han forsøker hele tiden å få oss til å miste troen, slik at vi faller fra. Dersom vi taper den kampen, mister vi retten til å få del i den evige frelsen. Vi kjemper altså ikke bare mot vonde ting som kan skje oss nå og da, men også mot en ond makt som planmessig og utholdende forsøker å fange oss. Er det noe rart at vi må be om Guds hjelp?

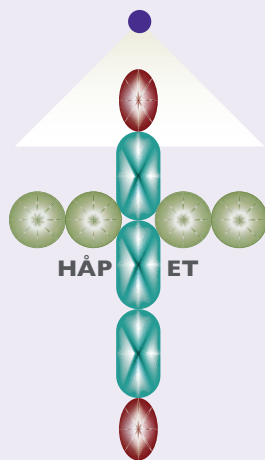
Disse sju bønnene setter ord på det som er blitt *livsvilkårene våre etter syndefallet*. Menneskene i Babel var ikke opptatt av å ære Guds navn, men av å skaffe seg et stort navn selv (1 Mos 11,4). Adam og Eva ble drevet ut av den gode Edens hage (3,24). På Noas tid var menneskenes

ondskap allerede blitt stor på jorden "for alt de ville og planla i sitt hjerte, var ondt, dagen lang" (6,5). Mennesket måtte streve og slite for brødet på en forbannet jord (3,17-19). Kain ble den første morder, og han sa: "Min skyld er for tung å bære" (4,13). Verken Eva eller Kain klarte å motstå fristelsen fra slangen eller fra eget indre (3,1-6 og 4,6-7). Slik har menneskets livsvilkår vært helt fra starten av, og slik har de fortsatt å være like til denne dag.

De fleste av oss har det heldigvis slik at dagene går med sine små sorger og gleder. Vi er rimelig tilfredse med det som skjer, fordi vi har folk rundt oss som vi er glade i, og vi har en økonomi som gir oss trygge rammer. Når vi ber Herrens bønn, blir vi minnet på at det slett ikke er selvsagt at livet vil fortsette slik. Når som helst kan nøden kastes over oss på en brutal måte. Vi trenger å be om å få slippe å oppleve det, i alle fall om kraft til å tåle det med troen i behold.

HÅPET

Heldigvis har vi kristne et stort håp om at Gud en dag skal beseire all ondskap og opprette et rike der alt skal være godt. Guds godhet skal få siste ord, og den skal gjennomstrømme hele tilværelsen og omgi oss på alle kanter. Derfor er det slik at selv om Herrens bønn er realistisk når det gjelder å sette ord på nøden, så er det en bønn som er fylt av håp! Vi tror at den store seiersdagen skal komme, og vi ber om at det må skje snart. Da skal Gud framtre som vår mektige Far, slik Jesus sier i Bergprekenes saligprisninger: "Salige er de... for de skal se Gud... for de skal kalles Guds barn" (Matt 5,8-9).

1. I det evige liv skal vi oppleve at *Guds navn* helliges på den måten Gud fortjener. I Åp 15,4 står det at de som seirer skal synge en lovsang mot Gud: "Hvem skulle ikke frykte deg, Herre, og ære ditt navn? For du alene er hellig. Alle folkeslag skal komme og tilbe for ditt ansikt".

2. Det er det evige liv som realiserer *Guds rike* fullt ut, og der skal det bli fest og glede, slik

Jesus sier i Matt 8,12: "Mange skal komme fra øst og fra vest og sitte til bords med Abraham og Isak og Jakob i himmelriket".

3. I det evige liv skal endelig *Guds vilje* råde på alle vis, slik at de himmelske røster kan synge som i Åp 11,15: "Herredømmet i verden tilhører nå vår Herre og hans Salvete, og han skal være konge i all evighet".

4. I det evige liv skal ingen lenger savne *daglig brød* eller noe annet de trenger. Det er som Jesus sier i Sletteprekenens saligprisninger: "Salige er dere fattige, Guds rike er deres. Salige er dere som nå sulter, dere skal mettes. Salige er dere som nå gråter, dere skal le" (Luk 6,20-21).

5. I det evige liv skal den store *syndsforlatelsen* skje, slik som Jeremia profeterer: "Se, dager skal komme, sier Herren, da jeg slutter en ny pakt med Israels hus og Judas hus... Jeg legger min lov i deres sinn og skriver den i deres hjerte. Jeg skal være deres Gud, og de skal være mitt folk... For jeg vil tilgi skylden deres og ikke lenger huske synden" (Jer 31,31-34).

6. Nå er det ingen som blir utsatt for *fristelser* til å gjøre ondt, slik Jesaja profeterer: "Ingen skal skade eller ødelegge noe på hele mitt hellige fjell. For landet er fylt av kjennskap til Herren slik vannet dekker

havbunnen. Den dagen skal Isaia rotskudd (=Jesus) stå som et banner for folkene. Folkeslagene skal søke ham, og hans bolig skal være herlig" (Jes 11,9-10).

7. I det evige liv er vi *befrikket fra all ondskap*, slik røsten fra tronen sa til Johannes: Gud "skal tørke bort hver tåre fra deres øyne, og døden skal ikke være mer, heller ikke sorg eller skrik eller smerte. For det som en gang var, er borte" (Åp 21,4).

Når dette skjer, vil vi erfare hvor sant det er, det som står i bønnens siste lovprisning: "For riket er ditt og makten og æren i evighet". Dette håpet gir oss nye krefter til å utholde kamp og motgang i dette livet. Vi vet at det beste venter oss til sist, og at det skal vare evig.

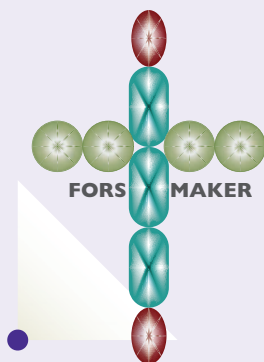
Det er ikke sikkert at vi er innstilt på å be om at dette må skje snart. Mange lever et godt og meningsfullt liv, og de ønsker å fullføre mange planer og

deretter få nyte aktive år som pensjonister, der de kan glede seg sammen med barnebarn og oldebarn. Da skal vi tenke på at flertallet av verdens kristne har det svært vanskelig med

fattigdom, krig og forfølgelser. De ber med hjertet at Guds rike må komme i sin kraft så snart som mulig. I solidaritet med dem kan vi be om det samme.

FORSMAKENE

Da Jesus stod fram som forkynner i Israel, kunne budskapet hans konsentreres i følgende appell: "Tiden er inne, Guds rike er kommet nær. Vend om og tro på evangeliet!" (Mark 1,15). Hva mente Jesus med det? Var dagen for at Riket kommer i sin kraft kommet så nær at det er like før det skjedde? Eller var det begynt å oppfylles allerede i Jesu helbredelser og frelsesgaver? At det siste er rett, sier Jesus i Luk 17,20-21: "Guds rike kommer ikke på en slik måte at en kan se det med øynene. Ingen vil kunne si: "Se, her er det" eller "der er det". For Guds rike er midt iblant dere". Derfor tror vi kristne at Guds rike er kommet til oss allerede nå, men ennå ikke fullt ut. Allerede nå kan vi erfare mange forsmaker, men vi må vente på den fulle realiseringen etter Jesu gjenkomst. Allerede nå stryker det noen friske vindpust fra himmelen over jordens liv. Disse er ikke like lette å få øye på, så i Herrens bønn ber vi om at de må bli flere og tydeligere.

I de tre første bønnene ber vi om at Gud må la navnet sitt helliges mer enn det nå gjør, ved at hans rike forkynnes til stadig flere, slik at de kan ta imot budskapet og forvandles av det. Vi ber om at stadig flere må kjenne en forpliktelse til, og få kraft av Ham til å leve etter hans vilje. Vi ber altså om at han med sin kraft må kalle stadig flere til å åpne seg for hans gaver slik at stadig flere lar seg forplikte til å kjempe godhetens sak i verden, her og nå.

I de fire siste bønnene blir vi mer konkrete. Vi ber om Guds omsorg for dagen i dag. Vi ber om det til en Gud som vi tror har makt til å gi oss det vi trenger både av mat, helse, trøst og alle slags andre velsignelser. Vi ber om å få tilgivelsen av ham, slik at vi kan leve som frigjorte mennesker, til tross for at vi ikke alltid får til å være så hyggelige, blide og omsorgsfulle som vi skulle. Vi ber om at han må gi oss styrke

til å motstå fristelser, og spare oss for å oppleve noen som er så store at vi faller fra. Vi ber også om at han må beskytte oss mot alt det onde som kan ramme oss, og som vi kan føle oss så maktesløse ovenfor.

Det var en gang at disse forsmakene ble svært tydelige på jorda vår. Den gang Jesus levde, viste han tydelig at disse gudskreftene kan virke i den vanlige hverdagen:

- Jesus forkynte ikke bare at Guds rike var kommet nær, men han demonstrerte det også ved å gjøre folk friske, drive ut onde ånder og ta makt over naturkreftene.
- Jesus gjorde det på en måte som vakte begeistring hos vanlige folk, slik at Guds navn ble helliget når de sa: "Gud har gjestet sitt folk" og lot ryktet om ham spre seg over hele landet (Luk 7,16-17).
- Jesus gjorde alltid Guds vilje ved å bringe kjærlighet ut til alle som trengte det, slik at folk sa: "Alt han har

gjort, er godt" (Mark 7,37).

- Jesus ga *brød* til sultne i ørkenen, over 5000 på en gang (Joh 6,1-13).

- Jesus *tilga syndere*, for eksempel kvinnen som ble grepet på fersk gjerning i hor (Joh 8,11) og de soldatene som spikret ham til korset (Luk 23,34).

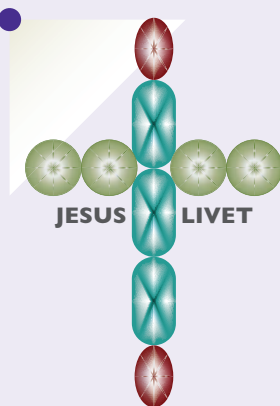
- Jesus sto i mot *fristelser*, både fra djevelen (Matt 4,1-11), fra sin gode venn Peter (Matt 16,22-23) og fra sitt eget indre i Getsemanekampen (Matt 26,39-46).

- Jesus ble til sist *frelst* inn i Guds nærhet ved å bli vakt opp fra de døde. Det var mange som møtte ham etterpå, og kunne bevitne at det faktisk var sant.

Det var altså en gang at disse forsmakene på livet i Guds evige rike var tydelige på jorden vår. Selv ikke da var de tydelige nok til at alle trodde. Men vi ber om at vi må kunne merke forsmakene tydelig nok til at vi selv kan beholde troen. Når vi gjør det, stiller vi oss også til Guds disposisjon, slik at vi kan bli en del av bønnesvaret overfor hverandre. Det er temaet for de neste tre avsnittene. Han som lærte oss denne bønnen, han levde selv opp til den på fullkomment vis. Han vil gi oss det vi trenger for å erfare bønnens oppfyllelse i form av fine forsmaker på det som skal komme, slik at vi selv kan leve Jesuslivet overfor hverandre.

JESUSLIVET

I den store Jesus-boka til Hans Kvalbein, har Herrens bønn fått en usedvanlig sentral plassering. Der finner vi tre hovedkapitler om Jesu forkynnelse, og behandlingen av denne bønnen kommer som det midterste av dem. Først finner vi 100 sider med presentasjon av Jesu forkynnelse om Guds rike, der Kvalbein understreker dobbeltheten i at det er et frelsesrike som både er kommet på en foreløpig måte, men som skal fullendes i sin kraft når Jesus kommer igjen. Da passer det godt å gå gjennom Herrens bønn på 20 sider etterpå, for det er en bønn der vi først og fremst ber om at dette riket må komme. Etterpå finner vi 100 sider med Jesu etiske forkynnelse. Kvalbein sier at Herrens bønn gir mange ansatser også til denne siden ved det kristne livet. På vei til Guds rike gjelder det å gjøre Guds vilje. Derfor synes han det passer godt å ta opp Jesu veiledning til kristent liv i etterkant av bønnen (s 199).

I den femte bønnen finner vi et helt tydelig krav til den som ber: Den som vil ha tilgivelse fra Gud, må selv tilgi andre. I den tredje bønnen finner vi en indirekte utfordring: Den som ber om at Guds vilje må skje, må vel selv være villig til å leve etter den. I de andre bønnene skal det ikke mye innlevelse til å

forstå hva vi utfordres til. Jesus levde selv etter denne bønnen, og vi er kalt til å leve Jesuslivet som hans etterfølgere.

1. Dersom Guds navn skal *helliges* her på jorden, må det finnes mennesker som lever slik at det skjer. Dermed utfordrer bønnen oss til å leve

slik at Guds navn vinner respekt i verden, både med det vi sier og det vi gjør.

2. Dersom *Guds rike* skal vinne fram her på jorden, må det finnes mennesker som er med på å spre budskapet. Dermed utfordrer bønnen oss til å engasjere oss for å gi evangeliet videre, både ut over hele jordkloden, og videre til nye generasjoner.

3. Dersom *Guds vilje* skal kunne skje, må det finnes mennesker som lar seg forplikte til å leve etter den. Dermed utfordrer bønnen oss til å være opptatt av å kjempe godhetens sak i verden, slik at den blir et bedre sted å leve.

4. Dersom alle mennesker skal kunne få *brød for dagen* og det de ellers trenger for å leve et godt liv, må det finnes vilje blant de som har mer enn det de trenger, til å dele med de som har for lite.

5. Dersom Guds *tilgivelse* skal kunne virke frigjørende og god, må tilgivelsen også kunne erfares fra de menneskene vi lever blant. I denne bønnen er det ingen tvil, for vi ber med rene ord om at vi selv må leve slik at vi deler den nåden vi får med andre. Verden har nok av uforsonlige grinebitere, og lengter etter rause mennesker med åpen favn.

6. Dersom vi skal kunne motstå store *fristelser*, må vi leve slik at det er andre verdier som prioriteres av oss.

7. Dersom vi skal kunne *frelses* fra den Onde, må vi være våkne i kampen slik at vi ikke blir et for lett bytte for ondskapens krefter i verden.

La oss tenke oss at vi hører til i ei bygd eller en bydel der halvparten av vi som bor der, ber Herrens bønn med oppriktighet. Vi ber med forventning om at Gud hører bønnene våre og vil ta seg av

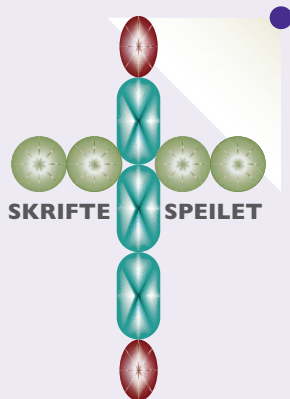
oss som en god Far. Men vi kan også ha en annen forventning: Vi kan glede oss over at de andre ser på seg selv som en del av Guds bønnesvar overfor oss. Dermed er det ikke bare en usynlig Gud som gir oss mange goder, for vi opplever også at synlige mennesker gir oss tilgivelse og varme, og at de hjelper oss med det vi trenger. Tenk så videre hvordan det kunne vært å leve på denne jorda vår dersom alle bygder og byer hadde det på samme måte. Da ville vi begynt

å nærme oss det livet som skal slå ut i full blomst i Guds evige rike.

Vil vi være med på å ta denne utfordringen? Det begynner med hver enkelt av oss, at vi sier ja til å leve slik at vi kan bli en del av bønnesvaret ovenfor dem vi lever sammen med. Det kan synes lite ut i en ofte altfor vond verden. Men hver enkelt av oss kan utgjøre en forskjell der vi lever, og vi er faktisk over to milliarder døpte kristne i verden...

SKRIFTESPEILET

I forrige avsnitt har jeg har forsøkt å formulere meg slik at vi skal få lyst til å leve Jesuslivet så helhjertet som mulig. Men jeg ser ikke bort fra at det kan få motsatt effekt: Når vi ser det store idealet, kan vi bli motløse, fordi vi erfarer at vi så altfor ofte ikke får til å leve slik. Vi kan kjenne oss så utilfredse med oss selv, at vi mister troen på at vi kan våge å kalle oss skikkelig kristne.

Her kan de sju bønnene hjelpe oss videre. Det farligste er nemlig å ha en uklar følelse av ikke å strekke til. Det hjelper mye dersom vi kan bli konkrete, slik at vi sier til oss selv: Det er på det og det feltet jeg oftest svikter. Når vi er konkrete, vet vi nemlig hva vi kan gripe fatt i for at det kan skje en endring. Da *Rosenius* på 1860-tallet skrev om Fadervåret, var hovedsaken i hvert eneste kapittel å avsløre farlige tilbøyeligheter i oss som vil føre oss bort fra nådestanden.

Når *Martin Luther* i sin *Store katekisme* tar opp skriftemålet, sier han at det kan skje på ulikt vis. Det mest konkrete er å oppsøke en kristen bror eller søster fordi det er helt konkrete synder som plager så mye at vi ikke kan tro at Gud vil tilgi. Da kan vi ha god hjelp i å sette ord på den synden overfor en annen, og oppleve at denne andre legger hånda på hodet og setter tydelige ord på Guds løfte om tilgivelse.

Slik får vi hjelp til å bli løst og frikjent på en svært tydelig måte (se 13-19).

Men for de fleste synders vedkommende trenger man ikke gå så langt. Det er god hjelp i det Luther kaller "de kristnes felles bekjennelse". Den skjer "når man alene bekjenner for Gud eller nesten og ber om tilgivelse, slik det skjer i Fadervår når vi sier: "Forlat oss vår skyld, som vi og forlater våre skyldnere". Ja, hele Fadervår er ikke noe annet enn et slikt skriftemål. For hva annet er vår bønn enn at vi bekjenner hva vi verken har eller gjør, at vi er skyldige, og at vi ber om nåde og en glad samvittighet? Å skrifte slik skal og må skje uten opphør så lenge vi lever. For å være en kristen består egentlig i dette at vi vedstår oss som syndere og ber om nåde" (8-9). Dermed anbefaler Luther oss å bruke Herrens bønn som et skriftespeil, om og om igjen gjennom hele livet. Slik får vi god hjelp til å bli konkrete, og

da vet vi mye klarere hva vi får tilgivelse for, og hva vi trenger Guds kraft til å endre. Kanskje vi kan ta for oss bønnene en om gangen, og ransake livet vårt i lys av dem?

1. En dag kan vi be den første bønnen med særlig ettertanke, og spørre oss selv om vi lever på en måte som bidrar til at Guds navn helliges i verden, for eksempel slik: Våger jeg å sette ord på det jeg opplever som Guds godhet, slik at andre får høre at jeg anser det som mer enn tilfeldigheter? Bidrar jeg med min ordbruk til å løfte opp andre, slik at de blir takknemlige for det jeg sier? Tar jeg meg tid til å lovprise og takke Gud hver dag? Lever jeg på en måte som viser at jeg er trygg hos en god, himmelsk Far?

2. En annen dag kan vi gi oss god tid ved den andre bønnen, og spørre oss selv om vi gjør nok for å utbre det gode budskapet i verden, for eksempel slik: Gjør jeg nok

som forelder, besteforelder eller fadder for at den neste generasjonen kan vokse opp som kristne? Lar jeg meg engasjere i menighetsarbeidet på den måten som min tid og mine krefter tillater? Er jeg opptatt av å be for og gi penger til misjonsarbeid rundt om i verden?

3. Når vi kommer til den tredje bønnen, kan vi spørre oss selv ærlig om det finnes situasjoner der vi foretrekker å stille egne behov framfor å følge Guds vilje. Vi kan ta fram budene, og tenke gjennom vårt forhold til dem ett for ett.

4. Den fjerde bønnen avslører vår motvilje mot å dele konkrete livsgoder med hverandre. Vi har mer mat og penger enn de fleste i verden, men hvor gavmilde er vi egentlig mot fattige? Vi omgis av mennesker i familie, nabolag og arbeidsplass som trenger hjelp og støtte på ulikt vis, men hvor mye tid og krefter satser vi egentlig på å gi dem det?

5. Den femte bønne kan gi oss anledning til å la alle de vi kjenner passere revy: Er det noen av dem vi har et anstrengt forhold til, et forhold som lider under at vi ikke gjør vårt til å bedre det?

6. Den sjette bønne avslører hvor uvillige vi ofte er til å motstå fristelser. Kanskje kan vi ransake oss selv i lys av det som i kirken ofte blir kalt for de sju lastene: Er vi så preget av hovmod, gjerrighet, vellyst, misunnelse, fråtseri, vrede eller likegyldighet, at det altfor ofte fører til at vi gjør dårlige valg?

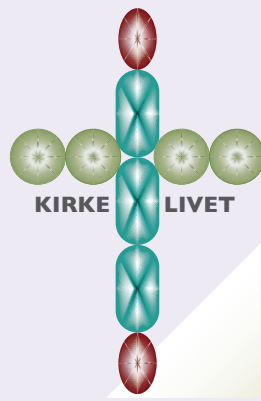
7. Den siste bønne avslører om troen vår er robust og realistisk nok til å tåle en støyt. Dersom vi forventer oss at livet skal by på lykke og velvære, kan vi bli så skuffet når motgangen kommer, at troen rokkes, for livet er både urettferdig og farlig. Dersom vi tror at livets kamp bare består i å takle hverdagens utfordringer, stiller vi oss åpne for angrep fra den

Onde selv, for vi er ikke våkne nok til å motstå hans måte å frarøve oss troen.

Vi kan altså be Herrens bønn på en måte som gir oss en *sunn selverkjennelse* og en *sann virkelighetsforståelse*. Da er det viktig å huske på det som er beskrevet i de tre første avsnittene ovenfor: Det er mennesker som er i stor nød som kan be Herrens bønn med tiltro til at Gud vil besvare den både ved å gi oss forsmaker her i livet og ved til sist å ta oss inn i sin evige herlighet. *Luther* skriver i sin *Store katekisme*: Vi skal merke oss at skriftemålet består av to deler: Det første er vår gjerning, "nemlig at jeg klager min synd og ber om trøst og oppmuntring for min sjel. Det andre er en gjerning som Gud gjør. Han løser meg fri fra mine synder... Dette er det viktigste og edleste, for det gjør en glad og gir trøst" (15). Det er aldri livstruende for en kristen å bruke et skriftespeil, snarere tvert imot!

KIRKELIVET

Herrens bønn er en fellesbønn. Den begynner med å tiltale Gud som vår felles Far, og den slutter med fire bønner der vi seks ganger bruker ordene oss, vi og våre. Det er ikke bare som enkeltpersoner vi skal leve ut en forsmak på Guds rike, men først og fremst som fellesskap. Sammen kan vi få til mye mer!

Det er fint å komme inn i et mektig kirkerom, for det kan gi oss en følelse av at her møter vi en himmelsk konge. Når det første som skjer i gudstjenesten er at vi får høre følgende hilsen: "Nåde være med dere, og fred fra Gud vår Far...", da forstår vi at vi møter en himmelsk konge som vil være en god far for oss!

1. I en gudstjeneste synger vi mange salmer og ber mange lovprisninger. Når vi deltar i dem av hjertet, får vi *hjelp til å hellige Guds navn* på en fin måte. Det er flott å tenke på at det samme skjer i hver eneste kirke og på hvert

eneste bedehus over hele kloden. Til sammen blir det en mektig lovprisning av Gud som strømmes jevnlig ut i universet. Gud fortjener at jeg tar del i dette lovsangskoret!

2. Når vi går sammen som kristne, har vi mye større slagkraft når det gjelder å spre budskapet om riket til stadig flere mennesker. Vi kan gjennomføre trosopplæringsplaner på stedet der vi bor, og vi kan danne misjonsgrupper og misjonsselskaper som tar ansvar for målrettet misjonsarbeid over hele kloden. Når kirker fra alle land

går sammen om å organisere dette, får vi en slagkraft som er svært sterk.

3. Sammen kan vi også bidra mye til at *Guds vilje* blir virkeliggjort. Vi kan ha et indre fellesskap med hverandre i mindre grupper, der vi viser hverandre praktisk omsorg. Vi samler inn penger ved alle samlinger, som sendes videre til gode formål. Vi kan organisere hjelpearbeid overfor fattige og trengende, både innenlands og utenlands. Vi kan oppmuntre hverandre til å ta politisk ansvar for å skape en mer rettferdig verden. Vi kan framtre som et korps av kjærlighetens feltarbeidere i verden!

4. Når det gjelder verdens rop etter det *daglige brød*, har jeg alt nevnt mulighetene som offerinnsamling og felles organisering gir oss. Men i gudstjenesten kan vi få en annen type brød som vi trenger: Mennesket lever ikke av brød alene, sier Jesus, men av hvert ord som kommer fra Guds

mun (Matt 4,4). Derfor er det så fint å samles for å oppmuntre hverandre med Bibeldet i sentrum. Jesus omtaler også et brød som kommer ned fra himmelen, og sier at den som spiser dette brødet skal leve i all evighet (Joh 6,58). Derfor er det så fint å kunne samles for å dele nattverdens hellige sakrament. Det er viktig for kroppens liv å spise vanlig brød. Like viktig for kristenlivet er det å samles om Bibeld og Nattverdbord om og om igjen i en jevnlig rytme. Gud har sørget for at det finnes kirker rundt om i hele verden der vi kan næres av disse to typene brød for livet.

5. Alle mennesker trenger *tilgivelse*, men altfor mange opplever uforsonlighet fra andre. Det er godt for oss å høre til i et fellesskap der vi kan ta imot hverandre med raushet. Det er godt for oss å høre til i et fellesskap der tilgivelsen fra Gud kan rekkes oss på mange ulike måter, slik som beskrevet i tekstboksen på s 37.

6. Den beste hjelp mot å falle i fristelser som fører oss bort fra troen, er å høre til i et fellesskap som oppleves varmt og meningsfullt. Har vi det godt sammen som kristne, kjennes ikke dragningen mot et gudløst liv så sterk. Vi kan også be hverandre om forbønn for det som kjennes vanskelig, og hente styrke fra gode samlinger om Gudsord og nattverdbord.

7. Til sist kan vi også gi hverandre god hjelp i kampen mot det onde og den Onde. Vi kan tåle mange lidelser når vi har folk rundt oss som ber og viser omtanke. Framfor alt kan vi gi hverandre hjelp til å avsløre at det egentlig foregår en stor kamp i denne verden, en kamp mot ondskapens krefter som vil ødelegge livet på jorden med alle midler, en kamp mot undertrykkelse og kriger, mot umenneskelighet og utplyndring av jordens

ressurser, mot en egoistisk kultur der jag etter penger, makt og opplevelser fanger all oppmerksomhet. Som en levende menighet kan vi utgjøre et alternativ. Dessuten kan vi holde det store håpet om Guds evige rike fram for hverandre, slik at det blir vanskeligere for den Onde å seire over oss.

Hvorfor er det viktig for kristne å samles i menighetsliv og foreningsliv? Når vi ber Herrens bønn, ser vi mye av svaret, og vi ser også klarere hva som er viktig å prioritere når vi er sammen. Vi skal være som lys fra Gud i en altfor mørk verden med altfor mye nød av ulik art. Sammen skal vi leve ut at vi er på vei mot et evig Gudsrike det alt skal være godt, og vise at kreftene fra det riket er begynt å virke allerede nå.

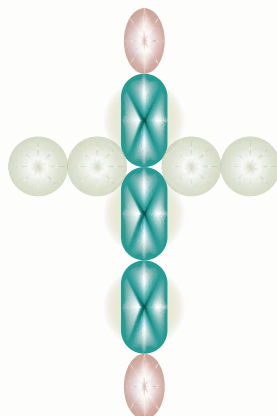
D: Lysskinn fra korsdelene

Vi har sett for oss Herrens bønn som et smykkekorss med diamanter. Vi har sett på lysskinnet fra diamanterne en for en, og vi har sett hvordan helheten lyser i ulike nyanser. Et kors består av både en loddrett bjelke som peker fra jorden mot himmelen, og av en tverrbjelke som peker utover til hver side. Når vi holder sammen diamanterne på hver av disse delene, skinner det på en særegen måte som jeg vil avslutte heftet med å betrakte.

Når jeg nå ser etter indre sammenhenger mellom bønnene, er jeg ikke så bundet av det som står svart på hvitt. Derfor er det åpent for alle å se etter andre sammenhenger som jeg ikke ser, eller se dem på en annen måte enn jeg gjør. Derfor kan dette kapitlet få flere underavsnitt i din omgang med bønnen enn det får i dette heftet.

Det begynner med gudsfrykt

Det er påfallende hvordan tre av kristendommens kjernetekster starter på samme vis: Det *dobbelte kjærlighetsbudet* fra Jesus starter med å framholde at vi skal elske Herren vår Gud av hele vårt hjerte.

Først deretter kommer budet om nestekjærlighet, selv om det er like stort (Matt 22,37-39). *De ti bud* starter med at vi ikke skal ha andre guder enn Gud, og at vi ikke skal misbruke Guds navn (2 Mos 20,3-7). Først deretter kommer de budene som har med livet i hverdagene å gjøre. *Herrens bønn* starter med tre bønner om Guds navn, Guds rike og Guds vilje, og først av dem kommer bønnen om at Guds navn må helliges. Det er egentlig litt påfallende, for det er bønnen om at Guds rike må komme som er den mest generelle. Den hadde passet godt å ha først som en overskrift, og så kunne bønnene om Guds navn og Guds vilje komme etter som konkretiseringer av hva Gudsrikets komme betyr.

Det lyser altså tre himmelblå diamanter mot oss fra den loddrette delen av korssmykket, og øverst at dem skinner diamanten som ber om at Guds navn må helliges. Kan det

være dette alt det andre står og faller med?

Når *Luther* skrev forklaringen til budene i sin *Lille katekisme*, gjorde han alvor av at det er slik. Han forklarte at det første budet betyr at "vi skal frykte og elske Gud over alle ting og stole på ham". Deretter gjør han det slik at forklaringene til alle de andre budene starter på samme måte: "Vi skal frykte og elske Gud, så vi...". Det er altså viktigst å være et menneske som holder det første budet, for lydigheten mot de andre budene springer ut fra holdingen vi har til det.

Egentlig er det ikke så vanskelig å forstå sammenhengen her. Det er bare den som tror at Gud er den eneste Gud, og at han er en god Gud, som er skikkelig motivert for å holde de andre budene også. Da har man en autoritet som står over alle egoistiske lyster. Dess mer vi har av gudstro, dess mer forpliktet blir vi til å leve ut

kjærlighet mot andre, rett og slett fordi vi blir overbevist om at Guds vilje er den beste.

Den *vage og uklare gudstroen* kan ikke forplikte. Det er mange som tror på en gud som en god bestefar som holder seg forsiktig i bakgrunnen, og som man kan henvende seg til i vanskelige tider. Da kan det føles trygt å kunne tro på en himmelsk støtte. Men dette er en Gud som blir tilpasset våre egne behov. Når livet glir greit, klarer vi oss uten ham, slik at egoismen i oss får stort spillerom. Når livet er vanskelig, er det vårt eget behov for trygghet som han må tilfredsstille.

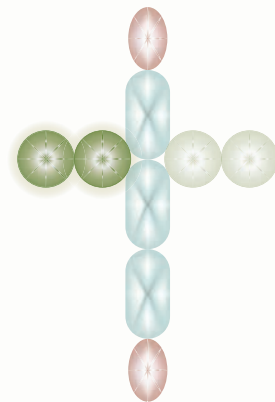
Det er helt annerledes med den *respektfulle tro* på en Gud med kongelig myndighet. Vi kan skjelve ved tanken på at vi skal våge oss fram for ham, men vi får frimodighet til å gjøre det fordi han så tydelig har sagt at han vil være en god Far for oss. Gudsfrykten er like viktig som

den åpne tilliten. Det er bare en Gud som har makt, som det er verdt å henvende seg til med bønn om hjelp i nød. Det er bare en Gud med myndighet, som kan forplikte oss til å leve etter sin vilje. Det er bare en Gud som kan gi kraft, som kan virkeliggjøre forsmaker av Guds rike midt i en vond verden. Det er bare en Gud med makt som til sist kan beseire det onde og den Onde slik at Guds evig gode rike kan bli full virkelighet.

Gudsfrykt er ikke det samme som redsel for Gud. Gudsfrykt viser seg i ærefrykt og respekt for Ham som står over alt det skapte. Det er bare når vi er overbevist om at Gud fortjener både vår fulle tillit og vår dype respekt at det gir mening i å be Herrens bønn av et helt hjerte. Derfor er det tankevekkende at det er denne diamanten som lyser mot oss øverst av de tre himmelblå diamantene på den loddrette delen av korssmykket, den som forener himmel og jord.

Ytre og indre behov

Det lyser to diamanter mot oss fra den ene korsarmen. De lyser fra den fjerde og femte bønningen. Der ser vi en bevegelse fra ytre til indre behov, og at vi kan be til Gud om hjelp i begge typer nød.

Livet har en *ytterside*, nemlig det livet vi fødes inn i, lever i med kroppen, og dør bort fra når kroppens liv tar slutt. I dette livet kan vi oppleve både lykke og ulykke. Vi har behov for å få det vi trenger til livsopphold i vid forstand, slik *Luther* sier i sin forklaring til den fjerde bønningen: "Mat og drikke, klær og sko, hus og hjem, åker og buskap, penger og eiendom, en god ektefelle og gode barn, gode arbeidere og ledere, fred og et godt styre, godt vær og god helse, god sed og skikk, gode venner og naboer og annet som vi trenger". Dersom vi mangler en eller flere av disse gavene, blir livet tyngre å leve.

Derfor skinner det så fint fra den fjerde diamanten i Herrens bønn. Vi kan be om det aller mest sentrale av disse behovene, det daglige brød, fordi Gud er opptatt av at vi ikke skal mangle det. Vi ber om det mest sentrale, som et eksempel på at vi også kan be ham om alt det andre. Vi får tro på en Gud som har omsorg for det vanlige livet som vi lever med kroppene våre!

Livet har også en *innerside*, og den er knyttet til striden mellom det gode og det onde. Det er *samvittigheten* som gir oss tilgang til denne innersiden. Hver gang vi gjør noe konkret, kan vi kjenne på at det gir oss enten god

eller dårlig samvittighet. Når vi planlegger å gjøre noe, sier også samvittigheten fra om det er forsvarlig å gjøre det. Samvittigheten er mitt ansvarlige jeg. Den kan fastholde skylden i meg for det gale jeg har gjort, slik at det oppleves som en byrde. Vi merker samvittigheten best når den dømmer oss, for den kan fastholde skylden hvor lenge det skal være. Den skaper en lengsel i oss etter frigjøring til et annet liv. Kjernen i det kristne budskapet er at når jeg tar et oppgjør med det onde jeg har gjort, kan Gud gjennom samvittigheten felle en frigjørende dom, slik at jeg blir kvitt byrden og kan leve oppreist og fri igjen.

Bibelen sier at kampen mellom det gode og den Onde er en kamp mellom virkelige åndskrefter som vi ikke kan se med øynene. Det er en kamp mellom en god Gud som vil oss vel, og en ond Djevel som vil fange oss i det onde. Hver

gang vi gjør et valg når det gjelder å handle mot andre, så velger vi å gjøre noe godt eller noe ondt. Dersom det blir et mønster for oss stadig å velge de onde løsningene, hengir vi oss til det onde og den Onde. Da fanges vi i et garn av ondskap som også vil påvirke samvittigheten slik at den ikke reagerer på samme måte som før overfor den uretten vi gjør. Det gjelder for oss å hengi oss til godheten slik at det blir et hovedmønster i livet. Mange ganger lykkes vi ikke med det, og da er det bare oppgjør og tilgivelse som kan frigjøre oss fra det garnet som begynner å spinnnes omkring oss.

Derfor skinner det så fint fra den femte diamanten i Herrens bønn. Også når det gjelder livets innerside, trekkes det mest sentrale fram: Gud ønsker å gi oss den tilgivelsen som kan bryte ondskapens makt i livet vårt, slik at fallene våre ovenfor egoismen og ondskapen ikke trenger å bli skjebnesvangre.

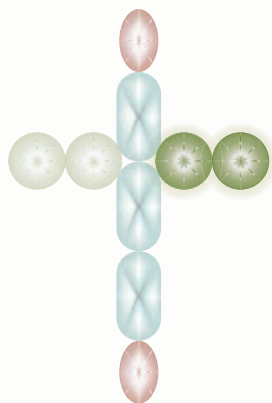
Den som stadig settes fri ved tilgivelse både fra Gud og medmennesker, settes fri til å ha som hovedmønster at man hengir seg til det gode. Vi får tro på en Gud som griper inn på det mest avgjørende

området i det indre livet som vi lever med samvittighetene våre. I Herrens bønn kan vi få rope til Gud om det vi trenger både for ytre og indre livsvilkår. Han har omsorg for hele oss i alle deler av livet!

Ytre og indre frelse

Mens diamantene i den fjerde og femte bønnen setter de ytre og de indre behovene vi har etter hverandre, kommer begge deler fram i en dobbeltbunn i de to siste bønnene. De hører så nært sammen at mange mener de formulerer samme sak, først med et negativt, så med et positivt nødrop.

Vi får lov til å be om Guds beskyttelse mot fristelser på livets *ytre plan*. Enten de kommer fra den ytre verden eller fra indre lyster, kan noen av dem bli så sterke at vi ikke kan klare å motstå dem. Slike fristelser ber vi om å bli spart for å oppleve. Vi ber dernest om å bli frelst fra det onde

som kan ramme oss i livet. Det kan være ulykker av mange slag, som på hver sin måte kan gjøre livet bittert og håpløst. Dermed lyser det fra begge disse diamantene en invitasjon til at vi kan be om Guds beskyttelse mot og frelse fra slike onder.

Likevel lodder begge disse bønnene også dypt inn i livets *innerside*, den som gjelder

kampen mellom den gode Gud og den Onde. Gud ønsker at vi skal få beholde troen slik at vi kan bli frelst inn i hans evige rike, mens den Onde ønsker å kvele troen i oss slik at vi går fortaapt. Det er på dette planet at den viktigste livskampen står. Dersom fristelsene til å oppleve nytelse til eget beste stadig vinner i livet vårt, vil egoismen med tiden komme til å fortrenge troen på Gud.

Derfor kommer vi med et nødtop til Gud i den sjette bønne: La oss ikke komme i så store fristelser at gudstroen kveles! Vi trenger ikke bare å frelses fra bitre påkjenninger når det gjelder kroppens liv, men først og fremst fra at den Onde får bruke dette til å la oss miste troen. Derfor er det siste nødtopet i Herrens bønn også en bønn om å bli befridd fra den Onde.

Det er interessant å se at det greske ordet som brukes for frelse i den sjuende bønne, ikke er det vanlige sådsein, men ryestai, som er et ord som bare brukes 14 ganger i NT i spesielt dramatiske sammenhenger. Paulus bruker det seks ganger om at Gud redder ham fra forfølgere som vil slå ham i hjel for å stanse misjonsarbeidet hans (Rom 15,31; 2 Kor 1,10 (2x); 2 Tess 3,2; 2 Tim 3,11 og 4,17). Det handler altså ikke om redning fra vanlige lidelser, men fra virkelig dramatisk livsfare. Ellers finner vi sju eksempler på at ordet brukes i sammenhenger som betoner at vi skal reddes gjennom dommen inn i det evige livet: Det skal skje på tilsvarende vis som da Lot ble berget fra dommen over Sodoma og Gomorra (2 Pet 2,7), vi skal frelses til å tjene Gud alle våre dager (Luk 1,74), vi skal befris fra denne dødens kropp (Rom 7,24), hele Israel skal bli frelst (Rom 11,26), Gud har fridd oss ut fra mørkets makt og satt oss over i sin elskede Sønns rike (Kol 1,13), Jesus skal redde oss fra vreden som kommer (1 Tess 1,10) og han skal redde oss fra alt ondt og frelse oss inn i sitt evige rike (2 Tim 4,18).

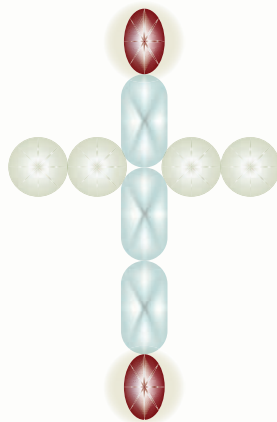
Dermed lyser det fram et stort håp fra de to diamantene på den andre korsarmen. Vi kan be med tiltro til at Gud kan

bevare oss gjennom livet på en måte som gjør at vi ikke faller fra.

Det skal slutte med seier

Vi har to dyprøde diamanter igjen på korset, den øverste og nederste. Jeg synes de skinner for å minne oss på hva som er den viktigste seieren vi kan vinne. Den gjelder ikke lykke på livets ytre plan, men den gjelder retten til å få bli med inn i det evige Guds rike.

I Herrens bønn er det slik at de bønnene som angår livets ytterside er samlet i midten. Det er i den fjerde bønningen at vi ber om det daglige brød. Foran kommer den tredje bønningen der vi ber om at Guds vilje må skje, for da blir det så mye bedre å leve for oss alle. Etter kommer den femte bønningen der vi ber om at vi må kunne tilgi hverandre, for livet blir så mye bedre for oss alle dersom vi kan være rause mot hverandre

i stedet for uforsonlige. Når vi blir bønnhørt på disse feltene, opplever vi mer lykke i livet. Jesus var opptatt av å gi dette til mennesker: Han helbredet mange for sykdommer, han viste kjærlighet mot utstøtte, og han tilgav til og med de som spikret ham til korset. Derfor kan vi tro at Gud vil ha omsorg for oss i denne delen av livet.

Det viktigste for Jesus var likevel å gå veien inn i lidelsen og døden for vår skyld. Han så det ikke som noe livsmål å

slippe unna alle smerter for å leve lykkelig. Tvert i mot. Han hadde lange og slitsomme dager når han virket som vandrepredikant. Han oppsøkte til sist lidelsen og døden frivillig, for gjennom den å vinne den avgjørende seieren over den Ondes makt. Dermed viser han oss at Gud selv oppsøker lidelsen og bruker den til noe godt. Det var viktigere for ham å frelse menneskene fra det onde enn fra lidelsen, og derfor gjennomlevde han lidelsen for å kunne gi det offeret som trengtes. Han satset mest på å frelse oss fra den Onde, ikke på å frelse fra ytre lidelser.

Derfor er det slik at som kristne, kan vi ikke forvente å slippe all slags lidelse i verden. Det er ikke livets ytterside som er viktigst for oss. Selveste Paulus slet med lidelser som han ikke ble kvitt selv om han helt konkret ba om de ble tatt bort (2 Kor 12,7-10). Den ytre lidelsen kan bare gjøre livet bittært her i verden, mens det

er synden og ondskapen som kan skille oss fra den evige gleden hos Gud. Det er nok derfor at Jesus ber for disiplene på denne måten: "Jeg ber ikke om at du skal ta dem ut av verden, men at du skal bevare dem fra det onde" (Joh 17,15).

Derfor er den viktigste seieren vi kan vinne, at vi kan be de to dyprøde diamantbønnene med hele oss. De er plassert foran og etter de andre bønnene, som et symbol på at de fokuserer på det viktigste. Jeg har plassert dem øverst og nederst på korset, som et symbol på at det var på korset Jesus vant den avgjørende seieren. På grunnlag av den har alle kristne to store privilegier:

Mens vi lever livet *her i verden*, kan vi nyte forsmakene av seieren. Vi kan få tro at Gud er vår gode *Far* som hører bønnene, slik at vi kan be tiltalen med stor forventning. Paulus oppfordrer oss til og med til å tiltale Gud enda inderligere:

"Dere har har fått Ånden som gir rett til å være Guds barn, den som gjør at vi roper: "Abba, Far!" (Rom 8,15). Når en jøde brukte ordet "Abba", var det en ekstra familiær uttrykksmåte, noe i retning av vårt "pappa".

Den avsluttende *lovprisningen* kan vi også be i tro på at han har makten, selv om det ikke alltid er like lett å se. Likevel er det blitt skrevet mange flotte lovsanger til Gud som vi kan bli med på å synge her og nå. Paulus oppfordrer oss til dette også: "Syng salmer, viser og åndelige sanger til Gud av et takknemlig hjerte" (Kol 3,16).

Ved tidenes ende skal seieren fullføres i det evige Gudsriket, og vi skal få oppleve å kunne be begge deler på en ny måte. Da skal vi virkelig få erfare at Gud er en *god Far* som tar seg av alle behovene vi har. Da skal vi også juble ut *lovprisningen* sammen med en hærs-kare av frelste mennesker fra hele kloden og alle tidsaldre. Da skal det komme fra et samstemt kor av mennesker som har erfart at det er blitt full virkelighet: "Riket er ditt og makten og æren i evighet. Amen".

Tillegg: Tips til videre lesing

Noen tips til de som vil lese mer. Man kan enten fordype seg mer i katekismetekster i sin helhet, man kan oppsøke mer grundighet i bibelkommentarstoff, man kan lese hvordan andre har aktualisert bønnen på andre måter enn jeg har gjort, eller man kan lese mer om bønn generelt.

Katekismetekster:

Luthers lille katekisme, ss277-295, i *Konkordieboken*. Den evangelisk-lutherske kirkes bekjennelsesskrifter. Jens Olav Mæland (red.), Lunde forlag, Oslo 1985. se også *Norsk Salmebok 2013*, ss1263-1288 for både bokmål og nynorsk.

Luthers store katekisme, ss297-385 i *Konkordieboken*.

Erik Pontoppidan: *Sannhet til Gudfryktighet*. Det evangelisk

Lutherske Kirkesamfunn 1954.

Harald Kaasa Hammer og Kjetil Vestel Haga: *Voksenkatekismen. Øvelse i tro, håp og kjærlighet*. Norsk Kristelig Studieråd – Lunde, Oslo 2003

Fortolkninger av bibelteksten:

Bent Noack: *Om Fadervor*. Gads forlag 1969

Hans Kvalbein: *Fortolkning til Matteusevangeliet*, Bind I i serien Bibelverket som ble utgitt av Luther og Lunde forlag i 1989, ss169-179.

Hans Kvalbein: *Jesus. Hva ville han? Hvem var han? En innføring i de tre første evangeliene budskap*. Luther, Oslo 2012, 2. opplag, ss183-199.

Aktualiseringer av Herrens bønn:

C. O. Rosenius: *Fader vår*. Ny oversettelse ved Hermod Hogganvik 1989, privat forlag. Tilgjengelig online. Først oversatt til norsk på 1860-tallet.

Edvard Sverdrup: *Fader vor. Tanker ved Herrens bøn*. Indremissionsselskapets forlag Kristiania 1922. Tilgjengelig online.

Kari Leine Balog: *Himmelbarn. Fokus på Fadervår*. Verbum, Oslo 1995. Tilgjengelig online.

N. T. Wright: *The Lord and his Prayer*. Eerdmans, Grand Rapids 1996

Mer om livets ytre og indre krets:

Tore Wigen: *Tro og lidelse. Hjelp til kristen livstydning*. Credo forlag 1987.

Bøker om bønn mer generelt:

Philip Yancey: *Bønn. Har det noen hensikt?* Oversatt av Eyolf Berg, Luther Forlag 2007. (Grundig og livsnært, over 350 sider.)

Torleiv Austad: *Troens pust. Andakter til bønn*, Luther Forlag 1994 (100 enkle meditasjoner om bønn, blant annet 12 over Herrens bønn.)

Martin Lønnebo: *Bønnens hage*. Verbum forlag 1012 (Meditasjoner til 4 uker over Herrens bønn, Velsignelsen, Jesusbønnen og Lovprisningen).

DIAMANTSMYKKET

Da Jesus lærte disiplene å be Herrens bønn, ga han alle kristne en stor skatt. Den bønnen er som et diamantsmykke der ni små diamanter lyser mot oss i ulike farger. Som regel tar vi på oss dette smykket i all hast, fordi vi ber bønnen fort og mekanisk. Dette heftet vil invitere til å bruke god tid, slik at vi kan beundre smykket på ulike måter, for at glansen fra det kan få tid til å fange tankene våre. Denne bønnen har et rikt innhold som angår både nåtid og framtid. Ordene kan vi utenat. Innholdet blir vi aldri ferdige med å oppdage nye dybder i.

*

Dette heftet inngår i en serie som vil gi dypere forståelse av rikdommene i både trosbekjennelse, Herrens bønn, budene, liturgien, kirkeåret og menighetslivet. Heftene er skrevet av Kjell Arne Morland som er sokneprest og bor på Melhus. De kan også lastes ned fra internett og leses på lesebrett.

se <http://kamorland.morland.no>